№ 211 ՇԱԲԱԹ, 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1910 ՇԱԲԱԹ, 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 211

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բայց կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 3 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամակադրոշմով):

Ցայտարարութիւններ համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով՝ Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Կիրակի, սեպտեմբերի 26-ին
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԵԳՈՐ ՍԵՐԳԷԵՎԻՉ ԲԱԲԵԱՆԻ
մահվան երկրորդ տարեդարձի օրը, ցերեկվայ ժամը 12-ին կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Խօջիվանքում, հանգուցեալի գամբարանի վրա, որի մասին խորին վշտով յայտնում է հանգուցեալի կինը: 1117. 2—1

Կ. Հ. Բ. ԸՆԿ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ
իր տրամադրութեան տակ ունենալով Ա. Պօղոսեանի հիմնած գրական ֆոնդը, հրաւիրում է մեր հեղինակներին ներկայացնել մինչև նոյեմբերի 15-ը իրանց գեղարուեստական գրուածքներից վէպեր, վէպիկներ և պատկերներ: Աշխատանքների վարձատրութեան չափը կորոշվի փոխադարձ համաձայնութեամբ:
(2.) առ. 1116. 2—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (րուլօ):
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում.
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գօլովինսկի պր., 21, Արծրուն. Ընկ. շինութ.
Տէլէֆօն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(հ.գ.) (առ.) 310. 58—53

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ
Նախկին ասսիստենտ կնաբօս. կլինիկայի Մոսկ. Կ. Համ.:
Կանանց հիւանդութիւններ և ժանկարարձութիւն: Բժշկ. ֆիզիկական մէթօդ: Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.—Ժամանակաւորապէս Բէբուտովսկայա փող. 58, Կանանց հիւանդանոց, տէլ. № 230. իսկ սեպտ. 28-ից՝ Վիլիամինովսկ. 24.
(հ.գ.հ.) առ. 1077. 5—5

ՄԻ ՄՈՌԱՑԷՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Մենք չենք կարող կանգ չառնել մի երևոյթի վրա, որ յաճախ նկատվում է մեր հայկական իրականութեան մէջ:

Այդ երևոյթը և՛ ցաւալի է, և՛ դատապարտելի:

Այդ երևոյթը այն անհաւասար, անարդար վերաբերմունքն է, որ մեր հարուստների, կապիտալիստների և կոսակարարների կողմից նկատվում է դէպի գաւառը և նրա կարիքները:

Միահաւասար վերաբերմունք չը կայ դէպի Թիֆլիսը, Բագուն և գաւառները, թեմերը:

Ղարաբաղի գիւղերից դուրս եկած, Շուշուց հեռացած հայ հարուստը առհասարակ նուէրներ է անում Թիֆլիսի կամ Բագուի ազգային և հասարակական հիմնարկութիւններին, իսկ մոռանում է մի բաժին էլ իր խոշոր նուէրներից յատկացնել Ղարաբաղի թեմին, իր գիւղին, իր հայրենիքին, ուր աւելի քան 300,000 հայ ժողովուրդ խարխափում է խորին տգիտութեան մէջ, ուր միակ հայ միջնակարգ դպրոցը՝ թեմական դպրոցը՝ քայքայված, խարխուլ՝ գտնվում է անապահով վիճակի մէջ, ուր չը կան հիւանդանոցներ, ընթերցարաններ, գիւղատնտեսական, արհեստագործական սաորին դպրոցներ:

Շուշեցի կապիտալիստ Մ. Արամեանցը 100,000 ր. է նուիրում Թիֆլիսում հիւանդանոց հիմնելու: Նաւթարդիւնաբերող շուշեցի Միրզաջան Խաչատրեանցը ժառանգում իր ամբողջ կարողութիւնը՝ 150,000 րուբլի կտակում է Էջմիածնի վանքին՝ վարդապետներ [illegible] Մեռնում է ղարաբաղցի Մովսէս Թաղիևեանը առանց կտակի յօգուտ իր հայրենիքի, թէև վերջին րոպէում ցանկութիւն յայտնելով, որ իր գումարով մի բարեգործական գործ կատարվի Ղարաբաղի համար: Վերջապէս, այս օրերս վախճանվեց յայտնի հասարակական գործիչ Բ. Դօլուխանեանը, բնիկ շուշեցի, շատ լաւ ծանօթ Ղարաբաղի թեմի անհամար կարիքների հետ, և այդ գործիչն անգամ իր խոշոր կարողութիւնը կտակում է Բագուին, ի դէմս Մարդասիրական Ընկերութեան և հայոց դպրոցների: Ուրիշ հարուստներ էլ, վախճանվելով, կտակում են, սովորաբար, իրանց նուէրները կամ Ներսիսեան դպրոցին կամ Կ. Հ. Բարեգործական Ընկերութեան, այսինքն այնպիսի հաստատութիւնների, որոնք, համեմատաբար, ամենից լաւ են ապահովված և առանց այդ նուէրների էլ կարող են վարել իրանց գործերը:

Եւ մենք ականատես ենք լինում այն երևոյթին, որ մեր հարուստների և կապիտալիստների հոգացողութեան և խնամքի գլխաւոր առարկան՝ կենտրոններն են, գլխաւորապէս Թիֆլիսը, Բագուն և Էջմիածինը:

Իսկ գաւառը, թեմերը իրանց բազմատեսակ կարիքներով, իրանց հարիւր հազարաւոր ազգաբնակութեամբ մնում են զրկված օրինաւոր դպրոցներից, հիւանդանոցներից, բժիշկներից, գիւղատնտեսական ձեռնարկութիւններից:

Մենք, անշուշտ, չենք քարոզում, թէ չը պէտք է կենտրոններին նուէրներ տալ: Էջմիածինը, Ներսիսեան դպրոցը, Կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութիւնը, Բագուի Հ. Մարդասիրական Ընկերութիւնը, Բագուի հայոց ծխական դպրոցները, նոյնպէս ազգային կարևոր հաստատութիւններ են, արժանի օգնութեան: Մենք չենք քարոզում նոյնպէս, որ հայ կապիտալիստները իրանց նուէրները յատկացնեն միայն ազգային հաստատութիւններին, և Թիֆլիսում հիւանդանոց հիմնելն էլ շատ օգտակար և մարդասէր գործ ենք համարում. մենք նոյնիսկ յորդորում ենք հայ հարուստներին կտակներ անել և ընդհանուր մարդասիրական նպատակներով, առանց ազգի և կրօնի խտրութեան, ամենքի համար, տանջվող մարդկութեան համար: Մենք քարոզում ենք միայն, որ մեր հարուստները իրանց խնամքի առարկայ չը շինեն բացառապէս կենտրոնները և չը մոռանան գաւառները, մանաւանդ իրանց ծնող հայրենիքը:

Գաւառը, թեմերը չը պէտք է մոռացութեան արժեն, որովհետև գաւառներում է ապրում ժողովրդի մեծամասնութիւնը, իսկական կոճղը, գիւղացիութիւնը:

Մի՞թէ նրա համար՝ որ գաւառը աչքից հեռու է, սրտից էլ պէտք է հեռու լինի: Կենտրոնները միշտ կարողանում են մի կերպ պահպանել իրանց հաստատութիւնները, բայց գաւառների մեր բոլոր հաստատութիւնները անապահով և մեծ մասամբ քայքայված վիճակի մէջ են:

Հ. Առաքելեան

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՐՏՈՒԳԱԼԻԱՅՈՒՄ

Լիսաբօն, 23 սեպտեմբերի

Զինանոցի և քաղաքային ինքնավարութեան շինութիւնների վրա ամբոխը բարձրացրեց հանրապետական դրօշակ: Նաւերից պարպվում էին թնդանօթներ: Ապստամբները պատառոտեցին քաղ. ինքնավարութեան նախկին դրօշակը: Հանրապետականների պարագլուխ Րէաօն յայտնեց, որ կարգ ու կանօնի պահպանութիւնը յանձնված է քաղաքացիական մարմնին:

Ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ Տէօֆիլ Բրագան հեռագրով տեղեկացրեց մեծ պետութիւնների արտաքին գործերի մինիստրութիւններին՝ հանրապետութիւն հռչակելու և ժամանակաւոր կառավարութիւն հաստատելու մասին [illegible] է հասարակական ապահովութեան և կարգ ու կանօնի համար:

Ծով մօտաւ թագաւորական «Ամէլիա» զբօսանաւը դուրս Օպորտոյի [illegible] Կարծում են, որ թագաւորական ընտանիքի միւս անդամներին զբօսանաւը [illegible] (Հ. Գ.)

Ինսբրուկ, 23 սեպտեմբերի

Մէնդելբերգ ամրոցում պորտուգալական թագաւորական տան ազգականների ստացած հեռագրից երևում է, որ Մանուէլ թագաւորը և նրա մայրը գտնվում են անգլիական պատերազմական նաւի վրա: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 23 սեպտեմբերի

Հաւասին հաղորդում են Լիսաբօնից, որ քաղաքը և թագաւորական ամրոցը ռմբակոծող ապստամբ նաւերը մեծ վնասներ ու աւերումներ գործեցին: Սպանված են 10, վիրաւորված են բազմաթիւ մարդիկ: Թագաւորը գտնվում է ամրոցում, իսկ մայր թագուհի Ամալիան և թագուհի Մարիա-Պիան՝ Սինտրայում: Ուրիշ տեղեկութիւնների համաձայն, թագաւորը և թագուհիները շտապով մեկնել են Մարֆու, որ մօտ է Լիսաբօնին: Հասարակական և մասնաւոր շինութիւնների վրա, նաև պետական բանկի վրա ծածանվում են հանրապետական դրօշակներ: Մասսաները զինվել են, եղբայրանում են զօրքերի հետ, անցուդարձ են անում փողոցներով, երգում են պորտուգալական մարսէլիէզ, որ աստիճանաբար դառնում է ազգային երգ: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 23 սեպտեմբերի

Լիսաբօնից հաղորդում են, որ նաւերի ռմբակոծութիւնը զգալի վնասներ պատճառեց մինիստրութեան շինութեանը և Նեսսէսի-Դադէս պալատին: Պալատական եկեղեցու աշտարակը բոլորովին քանդվեց:

Շատ անցորդներ և ականատեսներ սպանվեցին հրացանաձգութեան ժամանակ ներքին քաղաքում: Թագաւորը գտնվում է դեռ Նեսսէսի-Դադէս ամրոցում: Նա վիրաւորանքների չենթարկվեց: Թագուհիները գտնվում են Սինտրայում: Վերջին լուրերի համաձայն, ապստամբները, հանդիպելով լուրջ դիմադրութեան, նահանջեցին դէպի Մօնսանտօ, որ մօտ է մայրաքաղաքին: Ուրիշ տեղերից անկարգութիւնների մասին տեղեկութիւններ չը կան: (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 23 սեպտեմբերի

Պաշտօնական տեղեկութեան համաձայն, Պորտուգալիայում յայտարարված է հանրապետութիւն:

«Կորեսպօն. Էսպանա» տեղեկութիւն տալեց, որ Լիսաբօնը յեղափոխականների ձեռքումն է. Թագաւորական ընտանիքը գտնվում է Անգլիայից եկած պատերազմական նաւի վրա: Մինիստր-նախագահը յայտնեց, որ չը գիտէ թագաւորի որտեղ լինելը: Թագաւորը ապահով դրութեան մէջ է. գուցէ Գիբրալտարի ճանապարհին լինի: 10 գնդեր հաւատարիմ մնացին թագաւորին:

Երէկ երեկոյեան մինիստր-նախագահ Կանալէխասը յայտնեց ժուռնալիստներին, որ լոյս սեպտ. 22-ի գիշերվայ ժամը $1^1/_2$-ին Լիսաբօնի ազգաբնակութիւնը սարսափահար եղաւ 21 թնդանօթների պարպումից. սկսվեց յեղափոխութիւն: Ոստիկանութիւնը վրա ընկաւ ապստամբների վրա բայց նրանց կողմից հանդիպեց ռումբերի: Կանչվեցին զօրքեր: Նրանց մի մասն անցաւ յեղափոխականների կողմը, միւս մասը հաւատարիմ մնաց իր կոչմանը: Սկսվեց կռիւ: Առաջին ընդհարման ժամանակ սպանվեցին և վիրաւորվեցին 7 մարդ, յետոյ առանձնապէս եղան զոհերի մեծ թիւ թնդանօթային կրակից: Յեղափոխականները գրաւեցին զինուորների թաղամասը՝ Նեսսէսի-Դադէս ամրոցի մօտ: Թագաւորը իր մերձաւորների խորհրդով հեռացաւ ամրոցից և քաշվեց ապահով տեղ: Յեղափոխականները կանգնեցրին պատնէշներ, գրաւեցին կամուրջները և կտրեցին հեռագիրը: Լուրերի համաձայն, [illegible] բօն էին գալիս զօրքեր գաւառներից և միանում էին թագաւորին հաւատարիմ գնդերի հետ. երկու կողմերի ոյժերը համարեա հաւասարվեցին: Գաւառը պաշտպանութիւն չէ ցոյց տալիս յեղափոխութեանը:

Վերջին [illegible] որ պորտուգալական մինիստր-նախագահը փախաւ բրազիլիական զրահանաւով: (Հ. Գ.)

Օպօրտօ, 23 սեպտեմբերի

«Հայրենիք» հանրապետական օրգանի խմբագրութեան առաջ ցոյց անողները սկսեցին զանազան իրեր շպրտել ոստիկանութեան վրա:

Ոստիկանութիւնը գրաւեց խմբագրութեան շինութիւնը և ձերբակալեց այնտեղ գտնվողներին, յետոյ շուտով արձակեց նրանց: Ընդհարման ժամանակ վիրաւորվեցին 2 ոստիկան և 13 ցուցարարներ: (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օդեսսա, 23 սեպտեմբերի

Եկան թիւրքաց կառավարական մասնաժողովի անդամները, մեծ թւով ձիեր գնելու թիւրքաց զօրքերի համար: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 23 սեպտեմբերի

Յոնաստան մեկնեց հելլէնների թագուհին: (Հ. Գ.)

Հէլսինգֆօրս, 23 սեպտեմբերի

Ձեկուցանողներ Վազաշէրնան և Մօնգէլը, որոնք հրաժարվեցին վաւերացնել սենատի վճիռը զէնք ներմուծելու վերաբերութեամբ, սենատից վեց ամսով պաշտօնից հեռացվեցին, զրկվելով ռոճկից: (Հ. Գ.)

Վիէննա, 23 սեպտեմբերի

Բացվեց սառցային գործի միջազգային կօնգրէսը: Եկել են 3000 ներկայացուցիչներ: (Հ. Գ.)

Բարսէլօնա, 23 սեպտեմբերի

Երէկ երեկոյեան բազմաթիւ արմատականներ խմբերով անցնում էին փողոցներով, սակայն ցրվեցին ոստիկանութիւնից: (Հ. Գ.)

Վալէնսիա, 23 սեպտեմբերի

Հանրապետական կլուբը հակողութիւն սահմանեց: Քաղաքի մէջ շրջում են ժանդարմներ: Դրօշակները նահանգապետի կարգադրութեամբ իջեցվեցին: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 23 սեպտեմբերի

Երկուշաբթի օրը լօկաուտը դադարելու է բոլոր բամբակագործարաններում: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ.—Երէկ սենատը արդարացրեց Բագուի ոստիկանապետ Դէմինսկիին և չորս պրիստաւների, որոնք մեղադրվում էին հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ անգործութիւն ցոյց տալուն համար: Այս մասին հաղորդեց նաև հեռագրական գործակալութիւնը: Դէմինսկիին պաշտպանում էր Զավրլովսկին: Հիմնվելով սպանված Նակաշիձէի խօսքերի վրա՝ թէ Դէմինսկին անմեղ է, Զավրլովսկին ասաց. «Նակաշիձէի խօսքերը, որ արժանացան Բարձրագոյն շնորհակալութեան, կասկածից դուրս են: Թիւրքերը սպանում էին հայերին նրանց յեղափոխականութեան համար»:

Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութեանը կից կազմվեց առանձին մասնաժողով, որին յանձնվեց քննել Կովկասի Փոխարքայի առաջարկած միջոցները՝ Կովկասում երկրագործական և հողային բարեկարգիչ մարմինները վերակազմելու մասին: («Б.»)

Վարշավա.—Սենատոր Նէյդգարդի բէկ վիզիան դադարեցվեց: («С.»)

Հռօմ.—Պարլամենտական օպպօզիցիան գրգռված է, որ կոմս Էրենտալին թագաւորը ս. Աննունցիատի բարձր շքանշանը շնորհեց: Այդ առիթով հարցապնդում է ուղղվելու: («Б.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

Միայն անզաւակ հայը, այն էլ մահից յետոյ, թողնում է ազգին իր հարստութիւնը: Հրէաները, յոյները, ինչքան էլ զաւակներ ունենան, հանում են մի մասը իրանց հա[illegible]

Այժմ մենք էլ ուրախութեամբ արձանագրենք գեղեցիկ օրինակներ և մեզանում:

Հարուստ հայը, որ ունի զաւակներ, չէ մոռանում իր ազգը: Հարուստ հայը իր օրով շինում է դպրոց, եկեղեցի, վեհարան. դրանք գեղեցիկ օրինակներ են, և ցանկալի էր, որ բոլոր մեր աղաները հետևէին այդ օրինակներին: Ամեն բան կանցնի, կերթայ, կը մոռացվի, բայց բարի անունը, բարի յիշատակը կը մնայ: Աճապին հարստութիւնը կը թալանեն, կը փչացնեն, կոչնչացնեն ժառանգները, որ չը գիտեն աշխատել և հնուտ են... վատնելու մէջ. իսկ բարի անունը, բարի յիշատակը վառված կը մնան իբրև գեղեցիկ և անշէջ լոյս մեր սրտերի մէջ: Ո՞ւր են այս Լազարեանների ժառանգները, ո՞ւր են նրանց հարստութիւնները: Կը յիշէինք Լազարեանների անունը, եթէ չը լինէր Մոսկվայի ճեմարանը:

Նոր-Նախիջևանում եղել են շատ հարուստներ: Զաւակները վաղուց վատնել են նրանց դիզած, ժողոված, թողած մեծ գումարները, կալքերը: Այդ հարուստների վրա անգամ քար դրված չը կայ գերեզմանոցում: Անունները վաղուց մոռացված, հարստութիւնները վաղուց թալանված, իսկ զաւակները դարձել են կարօտ աղքատ: Բայց նոյն Նոր-Նախիջևանում եղել են հարուստներ, որ թողել են անուն: Այսօր նրանց գերեզմանները զարդարված են. նրանց վրա ամեն տարի գալիս են ազգի զաւակները, և նրանց գերեզմանները, նրանց անունները մեզ թանկ են, նրանց յիշատակը՝ քաղցր. չէ՞ որ նրանք մեր բարերարներն են: Հանեցէք գդակներդ, ցածր խոնարհեցրէք նրանց շիրիմների առաջ ձեր գլուխները, պատուեցէք նրանց անունները սրբութեամբ, նրանք են մեր ազգի բարերարները... Բայց երնէ՜կ, հարուստը իր օրով, իր ձեռքով թողնէր յիշատակ, որ մենք կարողանայինք խոնարհել մեր գլուխները նրա առաջ և ոչ թէ նրա դագաղի առաջ...

Յովհաննէս Խաթրանեանը այդ կողմից Նոր-Նախիջևանում բացառիկ օրինակ է: Յ. Խաթրանեանին մենք ճանաչում ենք: Իբրև բարեխիղճ կտակակատար տիկին Ակիւլինէ Ալաճալեանի՝ 1882 ին նա կանգնեց հայ գերեզմանոցում ս. Յովհաննու-Կարապետի եկեղեցին: Դա միակ եկեղեցին է մեզանում զուտ հայկական ճարտարապետութեան ճաշակով շինված: Այդ գերեզմանոցի բակում կայ որբանոց: Գերեզմանոց և որբանոց... միասին: Առաւօտից մինչև երեկոյ որբը պիտի տեսնէ միայն գերեզմաններ: Շինութիւնը ինքն ըստ ինքեան անյարմար, քաղաքից հեռու էր և փոքր:

Յ. Խաթրանեանը 25,000 ր. գնում է Խալիբեանի շքեղ տունը և նուիրում է որբանոցին. «Ցօյս ունիմ,—գրում է Խաթրանեանը

Աղքատաց Հոգաբարձութեան,—որ ժառանգները աչքն էլ քաղցր պիտի լինի դէպի Որբանոց և նրանք էլ պարտականութիւն պիտի ունենան մտածելու եւ աշխատելու նրա պայծառութեան համար»։

Սրտանց ցանկանալով, որ մեր բոլոր հարուստները հետևէին Յ. Խաթրանեանի բարի և գեղեցիկ օրինակին, մենք բաղձալի ենք արձանագրելու, որ և Նոր-Նախիջևանում հասունացել է այն միտքը, թէ պէտք է իր օրով, իր ձեռքով բարեգործել։

Ազգը միշտ կարօտ է, ազգը չէ սպասում և սպասել կարող չէ Ջալալեանների միլիոններին, որ կը ստանաք 100 տարուց յետոյ, երբ գուցէ կարօտ էլ չը լինի, որովհետև կարօտեալ չի մնայ...

Ազա հարուստներ, հետևեցէք այս գեղեցիկ օրինակներին, հանեցէք մի մասը ձեր հարստութիւնից խեղճ, տառապեալ, թշուառ մեր ազգի համար, հանեցէք ձեր ձեռքով, ձեր օրով. դուք դրանով միայն կը շինէք մեր ազգի տունը, և ձեր ժառանգների վրա էլ «պարտականութիւն» դրէք «մտածել և աշխատել» ձեր արած, յիշատակի «պայծառութեան համար»։ Մենք կը խոնարհենք մեր գլուխները ձեր առաջ, մենք սուրբ կը պահենք ձեր յիշատակը, որ կը մնայ կանգուն և այն ժամանակ, երբ ամեն բան կանցնի, կերթայ, կը մոռացվի...

Գր. Զալխուշեան

ՓՇՈՒՐ, ՆԵՐԿԵՐ

LXVIII

Վաղուց է քեզ հետ, ընթերցող, չեմ խօսել։ Մի մոռանայ, որ հայ գրող եմ։

Աւելացրու դրա վրա՝ և՛ հայ վարժապետ։

Հայ գրողը՝ դա իրաւական ոչ մի արժէք չը ներկայացնող մի մարմին է, երևոյթ հայկական կեանքում։ Raison d'être-ը հայ գրողի՝ դեռ, կարծեմ, ոչ ոք չէ գտել։

Ասացէք. դա ինչ պրօֆէսիա է, որ 15—20 տարի կարող ես այդ ասպարէզում աշխատել և ոչ մի կոպէկ չը ստանալ։

Ձեզ օրինակ՝ Նուաստս։

Ես դեռ կեանքումս մի «կոպէկ» չեմ ստացել գրչիս արդիւնքից։

Եւ այն «կոպէկը», որը երբևէ եթէ ես ստանամ գրչիս աշխատանքից, ես կը նուիրեմ ապագայ այն հայ մուզէումին, ուր երևի մի օր դրված կը լինի և հայ գրողի կմախքը, ինչպէս մի արտասովոր անտրոպոլոգիական երևոյթ։

Հայ գրո՜ղ։

Գոնէ հայ գրողը միջոց և հնարաւորութիւն ունենար շարունակ խօսելու, ասելու իր ընթերցողներին, իր համակրողներին իր «խօսքը», իր միտքը։ Բայց, աւա՜ղ, նա այդ է չէ կարող անել, երբ գրելու բաւականութիւնը նոյնիսկ ձեռք է բերում շատ անգամ մշակի աշխատութեամբ։

Դառն է, շատ դառն։

Ասացի՝ աւելացրու, որ ես և վարժապետ եմ։

Եւ գիտէ՞ք. ես գրում էի ամառը Թիֆլիսի անտանելի շոգին և միևնոյն ժամանակ լեզուս երեք արշին կախ գցած վազում այս կողմը այն կողմը, այս յորջորջվող տեսչի մօտ, այն տեսչացուի մօտ, այս հոգաբարձուի մօտ, այն հոգաբարձուի մօտ՝ պաշտօն որոնելու։

Ոչ, պաշտօն չէ, այլ գոնէ 4—5 դաս, մի դաս կռխելու տեղ։

Բայց, դժբաղդաբար թէ բարեբաղդաբար, չէի գտնում և մինչև օրս էլ որտեղ կռխում եմ՝ դաս պլստում է։

Իմ մի հին բարեկամս, որ հին վարժապետ է և, ինչպէս ասում են, այդ գործերում «старый воробей», ուստա է, շարունակ ինձ հարցնում էր.

— Պաշտօն գտա՞ր։

Եւ երբ ասում էի մեղաւորի նման՝

— Ոչ։

Զարմանում էր և խրատներ կարդում, խորհուրդներ տալիս։

— Խնդիրդ ինչպէ՞ս ես գրում։

— Խնդիր չեմ գրում, այլ առաջարկում եմ ծառայութիւնս և պարզ գրում՝ «Յայտարարութիւն»։

— Տեսա՞ր. խամ ես եղել։ Պէտք է գրես՝ «Ամենախոնարհ խնդիր», որ խնդիրդ իսկապէս խնդիր լինի։

Գնացի և գրեցի խնդիր, միայն ամենախոնարհ ծալեցի գրպանս դրի։

Չօգնեց։

Պատահեցի դարձեալ հին բարեկամիս։

— Օգնե՞ց։

— Ոչ «ամենախոնարհը» գրպանս դրեցի, միայն «յայտարարութեան» տեղ գրեցի պարզ՝ «խնդիր»։

— Խամ ես եղել։ Բայց գոնէ գրո՞ւմ ես «Մեծարգոյ Հոգաբարձութեանդ. Ձեր խնամքին յանձնված դպրոցում»։

Գնացի գրեցի՝ «Ձեր խնամքին յանձնված», բայց դա էլ չօգնեց։

Եւ այդպէս իմ բարեկամս շարունակ ինձ խրատներ և խորհուրդներ էր տալիս, բայց ես միշտ մի «և»-ը բաց էի թողնում։

Խամ էի։

Վերջապէս մի անգամ բարեկամս հարցրեց.

— Այցելութեան գնո՞ւմ ես ամեն մէկ հոգաբարձուին, ինքդ քեզ ի ցոյց դնո՞ւմ ես։

Ես յուզվեցի և պատասխանեցի.

— Եղբայր, ես կօկէտկա հօ չեմ, ինչ է գնամ ցոյց տամ իմ գեղեցիկ «прическа»-ս կամ տուալէտս։

— Գիժ ես, եղբայր, գիժ, և աշխարհի աղաթը չը գիտես։ Ոչ թէ պիտի այցելութեան գնաս, այլև ամեն մէկ հոգաբարձուի հրաշալի աչքերը գովես, գովաբանես, տեղը եկած ժամանակը գլուխն էլ իւղես. մնաս չունի, եթէ այդ իւղը ծորայ նրա Ապօլլօնի քթից։ Ինչ։ Նոյնիսկ ապուշ կուզ էլ ունենայ, գովիր, փառաբանիր նրա ստիլը, անտիկ Ֆիդիասի տաղանդին արժանի մօդելը՝ քիթը։

— Չէ, եղբայր, դա անկարող եմ. այդ ժամանակ ես պիտի մի աֆտօմօբիլ վերցնեմ և Թիֆլիսի մի ծայրից միւս ծայրը այցելութեան գնամ սքանչելի աչքերին, Ապօլլօնի քթով հոգաբարձուներին։

Եւ այդպէս, ընթացող, ես պաշտօն չը կարողացայ գտնել։

Զօգնեցին իմ բարեկամիս տուած խրատները և երգած շարականները։

«Սևին սապոն, խևին խրատ»,—ասում է ժողովրդական առածը։

Գայլի գլխին որքան էլ խրատ կարդաս, նա էլի անտառ է նայում։

Եւ այդպէս՝ բարեկամս թափ տուեց ձեռքը և անյուսալի ասաց.

— Горбатаго могила исправитъ.

LXIX

Ես քեզ հետ, ընթերցող, այսպէս պարզ-պարզ, միամիտ կամ, ինչպէս ասում են, լօխլօխ խօսում եմ, բայց արդէն տեսնում եմ՝ ականջիդ հայ բուշմէնը հին-հին դարուց երգէր է մրմնջում և ծաղրում ինձ։

Իրաւ. ինչ միամիտ եմ եղել ես, երբ հայ իրականութիւնը սովորել է ասել այն, ինչ չը կայ սրտում, հաւատալ նրան՝ ինչ կայ լեզւում։

Ես՝ լօխ-լօխս՝ ասում, թափում եմ առաջդ, ինչ կայ, հաւաքված է սրտումս։

Այո՛, այդ հայ բուշմէնը միշտ և ամեն տեղ մարդկանց ականջին մրմնջում է երգեր և, երբ մէկին կարողանում է մի վրձնաս, մի չարիք հասցնել, ասում.

— Օխա՜յ, սիրտս հովացաւ։

Եւ այդքան դա պարզ ի պարզոյ և ընդունված ձևով են անում մարդիկ, որ հայ բուշմէններից մէկը, երբ ցեխ էր շպրտել մէկի հասցէին, առանձին բաւականութեամբ կարծես կրուշօն խմելիս լինէր, ինձ պատմում էր, թէ ինչպէս «այդ առիթով» շատերի սիրտը հովացել է։

Դա էլ իր տեսակի սառը կոմպրէս է։

Էհ, ինչ արած, եղբայր. կան մարդիկ, որ իրանց սիրտը հովացնելու համար պաղպաղակ են ուտում, կան էլ մարդիկ, որ [illegible] ցեխ են շպրտում ուրիշի սիփաթին։

LXX

Սիփաթ։

Հաւատացնում եմ ձեզ, որ ինձ համար այժմ ոչ մի նշանակութիւն և արժէք չունի, թէ ով ում սիփաթին ցեխ է ծեփում։

Ես [illegible] եմ հաւատում։

Ամենալաւ ցեխը մարդկանց իրանց գործեր են։

Այսպէս՝ օրերս ես գնացի այցելութեան մի մարդու, որ բաւական աղմուկ հանեց հայկական մթնոլորտում վերջին ժամանակները։

Նա մի հսկայ գործի է ձեռնարկում և դեռ գործի առաջին քայլերում նրա գործի անիւների մէջ հայ բուշմէնները ցոլեր են ձգում, որ անիւը կանգնի, չը շարժվի։

Ի հարկէ, հայկական սև ժամուն պակաս չէր, որով աշխատում էին այդ հսկայ գործի առաջի էջերը սևացնել։

Դա Միրզա Սարուխանեանն է։

Ես դեռ ամիսներ առաջ գրել էի, որ դա հայկական արդիւնաբերական աշխարհում մի նոր տիպ է։

Եւ ողջունել էի այդ հայկական Мамонтовъ-ի երևալը հայ արդիւնաբերական հօրիզօնում, բայց հայ բուշմէնը այստեղից այնտեղից անհանգստութեան նշաններ ցոյց տուեց, նոյնիսկ ասողներ եղան, որ Սարուխանեանը կամ քաւորս է կամ խնամիս։

Եւ երբ ես գնացի Սարուխանեանի մօտ, ես իսկոյն յիշեցի հանճարեղ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները», և քիչ կամ, ինչպէս Պարոնեանն էր ասում, մազ մնաց, որ աթոռի վրա ցատկէի և գրած բանաստեղծութիւններս որոտընդոստ կարդայի և՝

— Մի ոսկի տուք,—ասէի։

Ի հարկէ, այդպիսի խաւութիւն չարի և շատ համեստ ու լուրջ մտայ այդ տաղանդաւոր մարդու սենեակը։

Սարուխանեանը հէնց առաջին անգամից խորը տպաւորութիւն է գործում մարդու վրա։ Դա մի թիկնաւէտ, խորը թափանձող հայեացքով մարդ է։ Խօսում է իբրև լօրդի նման, սառն, կօրրեկտ, բայց մի-երկու խօսքից յետոյ արդէն դուք զգում էք, որ այդ սառնութեան, խաղաղ կեղևի տակ թաքնված է մի արտասովոր ձեռնարկող ոյժ, բնատուր հետախուզող խելք և արդիւնաբերական հոտառութիւն։

Թէև Սարուխանեանը պահում էր իրան չափազանց զգոյշ և իւրաքանչիւր խօսքը ասում էր առանձին կշռադատութեամբ, երևում էր, որ այդ մարդը մի անգամ սկսած գործը կարող է գլուխ բերել։

Ես շատ հետաքրքրվեցի նրա երկաթուղային գործերով և այնքան իմացայ, որ արդէն նախնական աշխատանքները սկսված են, բերված են մի քանի տասնեակ հազար շպալներ Եւլախ, երկաթուղու պլանը, սմետան պատրաստ են և սկսված են հաստատման ճանապարհին ձգելու նախապատրաստութիւնները։

Սարուխանեանը ասում էր, որ առ այժմ թէև ծախսվում են ակցիաները, բայց դանդաղ է գնում գործը, դեռ հայ խոշոր կապիտալիստները գործին չեն մօտենում և իրանց լուման չեն ձգում, բայց ունի առաջարկութիւններ օտար կապիտալիստների կողմից։

— Ես էլի մի քանի ժամանակ կը սպասեմ,—վճռական ասաց Սարուխանեանը,—և եթէ մերոնք չը շարժվեն, մուտք կը բանամ օտար կապիտալի առաջ։

Սարուխանեանը, անշուշտ, ամեն ջանք գործ կը դնի տեղական կապիտալով ձեռնարկելու գործը, բայց եթէ չաջողվեց նրան, գիտէ՞ք արդեօք մեր իրականութիւնը, որ երբ օտար կապիտալը եկաւ և շինեց Շուշու երկաթուղին, նա չի հանգստանայ՝ առաջ կերթայ և հետզհետէ իր թաթի մէջ կը ձգէ բոլոր տեղական բնական հարստութիւնները, հանքերը, արդիւնաբերութիւնը։

Ես մի ժամի չափ նստելով Սարուխանեանի մօտ՝ հեռացայ տանելով հետս մեծ յոյսեր այդ ոչ մի ուսում չը ստացած, բայց բնականից օժտված և տաղանդաւոր մարդուց։

Բայց հայ բուշմէնը՝ տեսնում եմ՝ չեն իր ժանիքները։

Ես արհամարհում եմ և անցնում։

Թող նա էլ արհամարհի անցնի։

Բուշմէն։ Յակովբ Գենջեան

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր-Բայազէտ, 20 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 188 ում «Միահամուռ ջանքերով» մեր յօդուածում խօսելով կօօպերատիվ ձեռնարկութիւնների և միջոցների մասին՝ յայտնել էինք, որ այդ բանը կարելի է գլուխ բերել ընկերակցութեամբ, հաւաքական ոյժերով, որ դա կարող է հրաշքներ գործել գաւառում, դէմ գնելով այն խրոնիկական թանգութեան, որը առաջ է գալիս պարբերաբար ժողովրդի կենսական բոլոր մթերքների վերաբերմամբ։

Ոչ ոք չէ կարող ժխտել, որ փոքրիկ թևերից կարելի է մեծ-մեծ գումարներ կազմել, հետևապէս մանր փայերից (ինչպէս վարկային ընկերութիւններն են) և աննշան փոքրութիւններից կարելի է և մեծ ձեռնարկութիւններ ստեղծել։ Այդ հիման վրա էլ մենք ցանկութիւն յայտնեցինք, ընկերական հիմունքների վրա ստեղծել մի գործ, որ կօօպերատիվ միջոցներով կարողանար [illegible] ժողովրդական տնտեսութեան մէջ, բարձրացնել նրա նիւթական դրութիւնը և ազատել հասարակութեան սպառող դասը զանազան խարդախ մթերավաճառների գրգված ախորժակից, հասցնելով ժողովրդին մաքուր, անխարդախ մթերքներ և զանազան էժան ուտեստներ։

Երկար կանգ առնել կօօպերատիվ ձեռնարկութիւնների վրա կամ մանրամասն խօսել նրա բարեբար արդիւնքների և ժողովրդական տնտեսութեանը հասցրած մեծ օգուտների մասին՝ հարկ չենք գտնում, քանի որ նման ձեռնարկութիւնների շօշափելի արդիւնքները և փորձերը արդէն համոզած կը լինեն շատերին, որոնք շատ ու քիչ հետաքրքրված կամ հետևած կը լինեն այդպիսի ձեռնարկութիւններին։ Միւս կողմից այդ վերաբերութեամբ հարկաւոր գործը պէտք է դրվի ընկերական ամուր հիմքերի վրա և՝ որ ամենագլխաւորն է՝ հաւատարմութեան վրա։ Բայց գաւառական հայ ժողովրդի կամ նոյնիսկ հէնց հայ ինտելիգենցիայի մէջ (մանաւանդ մեր տեղական երիտասարդութեան շրջանում) տիրում է ընկերական ոգու բացակայութիւն, ըստ որում այնպիսի հաւաքական ձեռնարկութիւններ, որոնք միանգամայն պաշտպան կը դառնային ժողովրդի աղքատ դասակարգի շահերին ընդդէմ զանազան վաշխառուների ոտնձգութիւնների, մնում են մեռանում քարացած և կամ քայքայվում, վտանգվում են...

Եւ այդպիսով ընկերական ոգու բացակայութիւնից տուժում է ամբողջապէս հասարակութեան չքաւոր դասը, որը զուրկ լինելով ինքնուրոյն, սեփական ձեռնարկութիւններից, նիւթական և դրամական միջոցներից՝ մնում է բաղդի հակառակին ենթակայ, դառնալով զանազան խաւութիւնների քմահաճութեան զոհ... Պէտք է աչքով տեսնել ճշգրիտ կերպով համոզվելու համար, թէ մեր գաւառական կամ գիւղական խուլ անկիւններում հասարակութիւնը ինչ միջոցներով է ձեռք բերում իր սպառած ապրանքը, իր առօրեայ կենսական պիտոյքները, իր ընտանիքի տարեկան պաշարը, որոնք, բացի առասպելական գներով նրա վրա սաղցվելուց, դեռ խարդախվում, կեղծվում են և այնպէս վաճառվում գաւառական սպառող դասին...

Միանգամայն յայտնելով ընկերական ոգու բացակայութեան վերաբերմամբ մեր շրջանում, մենք յաջորդ անգամ ցոյց կը տանք սպառվող ապրանքների և ժողովրդի պիտոյքների աննորմալ դրութիւնը, որը շատ հետաքրքրական է և կարօտ լուրջ ուշադրութեան։ Փ. Սենանեան

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

Ամսիս 23-ին, հինգշաբթի, ճաշից յետոյ $4^1/_2$ ժամին կայացաւ հանդիսաւոր նիստ Թիֆլիսի թատրոնական-երաժշտական հաստատութիւնների և ընկ. ներկայացուցիչների, որոնց մասնակցութեամբ հիմնվում է «Թատրոն և Երաժշտութիւն» ամենօրեայ լրագիրը, որ պէտք է լինի շաղկապը ժողովրդի և թատրոնի։ Ներկայ էին՝ կայսեր. երաժշտ. ընկ. և դպրոցի, կայսեր. օպերային, Արտիստիկ. ռուս. դրամատիկ. ընկ., հայոց, վրաց, Հաւլաբարի թատրոնների, Ժողովրդական Տան կից երաժշտ. ընկ., Թիֆլիսի երաժշտ. գործիչների ընկ., Տէր-Դաւթեանի, Վասիլևի երաժշտ. դասընթացքների և այլն և այլն ներկայացուցիչները, ինչպէս և երաժշտ.-գրական աշխարհում շատ յայտնի Վասիլի Ղորղանեան։

Կէս ժամ մաքերի փոխանակութիւնից յետոյ, ուղիղ 5 ժամին լուսանկարիչ Գր. Բաբալեան, որ հրաւիրված էր այս հանդէսին, լուսանկարեց բոլոր հանդիսականներին։ Ապա Տ. Նազարեան շնորհաւորելով ժողովականներին, համարեց փաստօրէն այս շաղկապը կայացած և «Театръ и Музыка» լրագրի հիմքը դրված ու հրաւիրեց Վ. Ղորղանեանին բանալ ժողովը և նախագահել։

Ժողովականները հրաւիրվեցին սեղանատուն և այստեղ թէյի շուրջը կայացաւ մասնաժողովի կազմած բիւջէի զեկուցումը, որ արեց Էյխենվալդ։

Որպէսզի փաստօրէն «Театръ и Музыка» լրագիրը լինի տեղական բոլոր թատրոնական, երաժշտ.-գեղագիտ. հաստատութիւնների և ընկ. օրգան, անհրաժեշտ համարվեց կազմել ակցիոներական ընկերութիւն։

Տ. Նազարեան առաջարկեց նշանակել փայը 10 ռ., որ միաձայն ընդունվեց, և ներկայ եղողները, իւրաքանչիւրը 2—10 փայ իսկոյն ստորագրվեցին։ Տ. Յովհաննիսեան առաջարկեց, որ բաժնետէրերին տրվեն արտօնութիւններ։ Սկզբունքով այդ էլ ընդունվեց և որոշւեց. Էյխենվալդ (օպերային թատրոն), Նիկոլին (ռուս դրամատիկ. խմբ.) առաջարկեցին զեղչ իրանց թատրոններում բաժնետէրերին։ Ապա սրանք կը ստանան լրագիրը ձրի, բացի դիվիդենտից։

Յետոյ ընտրվեց վարչութիւն և խմբագրական կազմ՝ Վ. Ղորղանեան, Ա. Էյխենվալդ, Վ. Նիկոլին, Քարթվելօվ (նախագահ Վրաց Դրամատիկ. Ընկ.), Տ. Յովհաննիսեան (նախագահ Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան) և Տ. Նազարեան, որ պատասխանատու խմբագիր-հրատարակիչն է և նախաձեռնողը այս օգտակար շաղկապի և հրատարակութեան։

Վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի նիստը նշանակված է այսօր, շաբաթ, երեկոյեան 5 ժամին Գրական-Գեղագիտական Սալօնում։ Այս երեկոյ վերջնականապէս կոռոշվի աշխատակիցների ցանկը և երևի մի քանի օրից կը սկսի լոյս տեսնել թերթը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Նախորդ համարում մենք հաղորդել էինք համառուսական անասնաբուժական համագումարի սեպտեմբերի 16-ի նիստի մասին, որ կայացել էր Ալ. Քալանթարի նախագահութեամբ։ «Рѣчь» լրագրից տեղեկանում ենք, որ համագումարի նախագահ էր ընտրված միաձայն պրոֆ. Մ. Ի. Գրիգորօվիչը, բայց որովհետև վերջինս սեպտեմբերի 12-ի երեկոյեան նիստում հրաժարվեց նախագահութիւնից, ուստի ժողովը նախագահ ընտրեց Ալ. Քալանթարին։ Վերոյիշեալ լրագրի մէջ սեպտեմբերի 16-ի նիստի մասին ի միջի այլոց ասված է, որ «Համագումարի անդամների կարդացած մի ամբողջ շարք զեկուցումներից յետոյ, նախագահ Ալ. Քալանթար ուրուագծեց համագումարի ընդհանուր գործունէութեան հաշիւը և ապա յայտարարեց համագումարը փակված»։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշեց 4-րդ քաղաքային փոխառութեան գումարից ստացված 900 հազար րուբլին պահ տալ Վոլժսկօ-Կամսկի բանկին $5^0/_0$-ով, իսկ մնացած փողերը տեղաւորել $4^0/_0$-ով ընթացիկ հաշւով տեղական բանկերում։

✦ Այսօր, Հասարակական Կլուբում, երեկոյեան ժամը 8-ին, Հ. Առաքելեան կը կարդայ մի զեկուցում Ստօքհօլմի Համաշխարհային Խաղաղութեան աշխատութիւնների մասին, ծանօթացնելով ունկնդիրներին կոնգրէսի գլխաւոր որոշումների հետ։ Ապա տեղի կունենայ զրոյց կոնգրէսի առիթով և յետոյ երաժշտական երեկոյ։ Եկող շաբաթ օր. Ա. Եւանգուլեան կը կարդայ մի դասախօսութիւն Արարատի վրա բարձրանալու մասին։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետի թոյլտուութեամբ կարիքաւոր հրէաներին օգնող Թիֆլիսի ընկերութիւնը հոկտեմբերի 6-ին Ժողովրդական Տանը կազմակերպում է ներկայացում իր օգտին։

✦ Սեպտեմբերի 22-ին Ֆիշէրի նախագահութեամբ կայացաւ դումայական դպրոցական մասնաժողովի նիստը։ Տարրական դպրոցների պէտքերի համար յատկացված ամենամեայ 39,780 րուբլուց մօտ 13,000 ր. բաց կը թողնվի մինչև տարվայ վերջը դպրոցական շինարարութեան համար։

✦ Քաղաքային Ալէքսանդրեան հիւանդանոցում սեպտ. 22-ին երկրորդ շրջանի սիֆիլիսով հիւանդ մի կին ծնեց երեխայ. կնոջը այս օրերս սրսկելու են Էրլիխի «606»-ը՝ հէնց որ նորածին երեխայի վրա կերևան սիֆիլիսային խոցեր և բծեր։ Յետոյ հսկելու են մօր և, մանաւանդ, երեխայի առողջական դրութեան վրա։

✦ Թիֆլիսի ոստիկանապետը խստիւ կարգադրել է ոստիկաններին՝ պարտաւորեցնել կառապաններին, որպէսզի նրանք թատրոն այցելողներից կառք նստելու համար առնվելիք վճարը ստանան հէնց նստելու րոպէին և ոչ թէ թատրոնների առաջ։

✦ Արդէն լոյս են տեսել և վաճառվում են Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. գրադարանի հայերէն գրքերի մանկական և գեղարուեստական բաժինների գրացուցակները։ Մանկական բաժնի գրացուցակը բաղկացած է 20 երեսից և արժէ 3 կոպ., իսկ գեղարուեստական բաժնի գրացուցակը՝ 68 երեսից և արժէ 7 կոպ.։ Ցանկացողները պէտք է դիմեն Ընկերութեան գրադարանին։ Մեզ հաղորդում են, որ շուտով տպագրութեան կը տրվի նոյն Ընկերութեան գրադարանի և ռուսերէն գրացուցակը։

✦ Երկաթուղային քննիչ մասնաժողովը մեկնեց Բաթում։

✦ Թիֆլիս եկաւ Քութայիսի նահանգապետ գ-մ Սլավօչինսկին։

✦ Ինչպէս լսվում է, կովկասեան ուսումն. շրջանի հոգաբարձուն մտադիր է վերստին բանալ վրաց գիմնազիայի 7-րդ դասատունը, որ փակվեց վերջերս հոգաբարձուի կարգադրութեամբ։

✦ Սեպտեմբերի 29-ին Ժողովրդական Տանը Իլիա Նակաշիձէն վրացերէն դասախօսութիւն կը կարդայ Մետերլինկի «Դեղին Թռչունի» մասին։ Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։

✦ Բաթումի Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը նոյեմբերի 20—30-ը Թիֆլիսում կազմում է Բաթումի շրջանի բուսականութեան ցուցահանդէս։

✦ Թիֆլիսի երկաթուղային բժ. Դիասամիձէն պրօֆ. Էրլիխից ստացաւ փոքր քանակութեամբ «606»-ից։

✦ Վաղը տեղի կունենայ «Կոպէկ» ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը վարչական մարմին ընտրելու համար։

✦ Լսվում է, որ Էջմիածնում այս օրերս ձերբակալված Սիրական Տիգրանեան ազատ է արձակված գրաւականով։

✦ Սեպտեմբերի 20-ի գիշերը Բալախանում խուզարկութիւն կատարվեց Նաւթարդիւնաբերական բանւորների միութեան քարտուղար Կանդէլակիի բնակարանում։ Խուզարկութիւնից յետոյ Կանդէլակին կալանաւորվեց Շիբաևի նաւթահանքի կառավարիչ Մ. Շահումեանի բնակարանում։ Ոչինչ վարկաբեկող բան չը գտնվեց։ Խուզարկութիւններ կատարվեցին նաև «Մոսկվա-Կովկասեան Ընկերութեան» ծառայողներից մի քանիսի մօտ։ («Б.»)

✦ Կիսլօվօդսկից 5 վերստ հեռաւորութեան վրա սեպտեմբերի 13-ին մեծ քանակութեամբ ձիւն եկաւ, որ սպիտակ սաւանով ծածկեց շրջակայքը։ Դրա պատճառով օդի ջերմութիւնը Կիսլօվօդսկում զգալի չափով ընկաւ։ Սեպտ. [illegible] 14-ի գիշերը նոյն իսկ ռառնամանիք էր։ («П. Э.»)

✦ Վերադարձաւ և ստանձնեց իր պաշտօնը կովկասեան հանքային վարչութեան պետ ինժեներ Ռուգէվիչը։

✦ Արժանահաւատ աղբիւրներից «Кав.» լրագրին հաղորդում են, որ ռուսաց սինօդի ձմեռվայ նստաշրջանին ոչ մի հարց վրացական եկեղեցու և նրա կացութեան մասին մտադրութիւն չը կայ ոչ քննելու ոչ էլ վճռելու։

✦ Սղնախում վրացի ինտելլիգենտները մի խումբ ձեռնարկել է ֆօնդ կազմել հանգուցեալ գերասանուհի Գաբունիա-Ցագարելիի անունով։

✦ Մինչև սեպտ. 23-ի առ. ժամը 9-ը Թիֆլիսի խօլերային բարաքներում կային պառկած 3 հիւանդներ. այդ ժամից մինչև սեպտ. 24-ի առ. ժամը 9-ը մեռաւ 1, մնում են 2 հոգի։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան 4-րդ անդամի տեղ, որ այժմ թափուր է Ալ. Խատիսեանի քաղաքագլուխ ընտրվելու պատճառով, մի խումբ ձայնաւորների կողմից մտադրութիւն կայ ընտրել վրացու։ Այսպէս՝ խօսում են ձայնաւոր Զաքարիի և Գանձակի պաշտօնեայ Սարաջևի թեկնածութեան մասին։

✦ Հոկտեմբերի 5-ին Սօչիում կը բացվի գիւղատնտեսական ցուցահանդէս։

✦ Հոկտեմբերի սկիզբներում երկրագործական վարչութիւնը, Ստոլիպինի, Կրիվօշէինի ու գաղթականական վարչութեան կառավարիչ Գլինկայի և մնացեալ շահագրգռված տեսչութիւնների ներկայացուցիչների ներկայութեամբ, մի շարք խորհրդակցութիւններ կունենայ գաղթականութիւններ հիմնելու նպատակով մշակված նոր ծրագիրը քննելու համար։ Ապագայում գաղթականութիւններ հիմնելիս մինիստրութիւնը մտադիր է յատկացնել գաղթականների համար Անդրկովկասի մի քանի նահանգները, ուր կան բաւականաչափ անմշակ հողեր։ Այդ ծրագրի իրագործման համար սկզբում կը վաճառվեն մասնաւոր սեփականութիւնների հիման վրա գիւղացիական հողային բանկերի կալուածները, իսկ ապա արդէն կը կազմակերպվեն առանձին ռուսական գաղութներ։ Այդ խորհրդակցութիւններին մասնակցելու են նաև Կովկասի վարչութեան ներկայացուցիչները։ («Р. У.»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

✦ Պետերբուրգում նորերս վախճանված պաշտօնաթող լէյտնանտ Լապոտինը մի շարք հաստատութիւնների համար կտակել է 700,000 րուբլի, որոնցից 200,000 րուբլի ս. Պետրոսի դպրոցին, 200,000 ր. կանանց բժշկական ինստիտուտին և 100,000-ական րուբլի էլ Կարմիր Խաչի ընկերութեանն ու Նաւատորմի ուժեղացման կօմիտէտին։

— Համառուսական նկարիչների համաժողովը [illegible] «Рѣчь».

— [illegible] Գ. Ա. Սուլխանեանի [illegible]

— Լրագիրներ հաղորդում են, որ կոմս Մ. Թ. Վիտտէ [illegible] «Р. В.»

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբերի 23-ին Թիֆլիսի Արքունական թատրոնում [illegible] «Սողոմ» 3 գործ. օպերան.

[illegible]

Ե.

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible] «M-me Բաստեր-ֆլայ» [illegible]

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԷՐԼԻԽԸ ԵՒ ՆՐԱ ԴԵՂԸ

«Нов. Время» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Մենք [illegible] «606» [illegible] 50 տարեկան «606» [illegible] 25 տարեկան «606» [illegible] 100 մարկ է»:

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

[illegible]

Այդ առիթով Կ. Պոլսի «Արեւելքում» Երուանդ Օտեանը գրում է հետեւեալը.

Այսօր ևս նմանօրինակ գումարում մը տեղի կունենայ:

Ներեւայ որ այդ խորհրդակցութիւնները, որոնց տալիք արդիւնքի մասին կասկածողներ շատ կային, ինչպէս կային ու կան շատեր որ փափաքող են ապարդիւն մնալուն, այժմ յուսատու դառնալ սկսած են:

Երկու կողմէ ալ խնդիրը անույշ տեղը կապելու փափաք մը կայ. այդ փափաքը յայտնած է նաև Հայրապետը, անձնաւորութեան մը ուղղած մէկ նամակին մէջ, որուն պատճէնը ղրկուած է ս. պատրիարք հօր:

Այս լուրը ուրախառիթ է անշուշտ:

Միտքերը հանդարտած կը թուին և բանավարութիւնը իր գերիշխանութիւնը ստացած: Ո՛չ անհատները, ո՛չ ալ ժողովուրդ մը կրնան յարատև գրգռութեան մը մէջ ապրիլ, մանաւանդ երբ այդ գրգռութիւնը ապուշ անհասկացողութենէ մը առաջ եկած է, առանց հիմնական արդարացուցիչ պատճառներու:

Այսպէս ուրեմն կերեւայ որ կարելի պիտի ըլլայ բաց ու գոցի մղձաւանջին վերջ մը դնել, առանց «ամեն գնով» միջոցներու դիմելու: Նոյնպէս կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել զիրար չնախատելու, չզրպարտելու, չանուանարկելու համ սր: Այս ալ, եթէ երբեք իրականանայ, մեծ երեւոյթ մը պիտի ըլլայ մեր հանրային կեանքին մէջ:

Եւ այս երկու յաջողութիւնները եթէ ս. պատրիարքն ու երեսփոխանները կարենան ի գլուխ հանել, գնահատելի ու իրական ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլան ու պիտի կրնան ինքզինքնին արժանի համարել մեր շնորհակալութեան:

Համաձայնութեան չափազանց սիրահարներ սակայն կուզեն կանգ չառնել այս գեղեցիկ ճամբուն վրայ և աւելի հեռուները երթալով կատարել միութիւն մը յառաջ բերել կուսակցութիւններու և ազգային իշխանութեան միջև:

Ասիկա անշուշտ լոկ երազ մըն է, որուն իրականացումը նոյն իսկ փափաքելի չէ, ոչ ալ կարելի:

Թող միշտ գոյութիւն ունենան տարբեր գաղափարներու և սկզբունքներու ծառայող խմբակցութիւններ. միայն թէ գիտնան զիրար յարգել և իրարու հետ պայքարիլ գաղափարական բարձրութեան մէջ: Այնատեն ռևէ փասնչի ծագիր կարծիքներու տարբերութենէն:

Գէշն այն է, երբ կուսակցութիւն մը ուղղափառ սկզբունքներու մենաշնորհն ունենալ կը կարծէ և ասոր համար, իր անսխալականութեան յենած, կուզէ զայն պարտադրել ուրիշներուն, ամենէն ծայրայեղ և դատապարտելի միջոցներով: Հոս է որ կը սկսի մոլեռանդութիւնը, ըլլայ կրօնական, ըլլայ աշխարհական, քանզի միևնոյն բանն է, և կը մղէ իր կուսակիցները ամենէն խոլական բանաւորութեանց: Մոլեռանդ չերիաթչին այնքան աղիտաբեր է, որքան մոլեռանդ ազատամիտը, քանզի երկուքին ալ մըտայնութիւնը, հոգեբանութիւնն ու գործելակերպը միևնոյնն է, ինչպէս միևնոյնն է իրենց յառաջ բերելիք արդիւնքը:

Հայնախոհ և Թոյլատու ըլլանք և այն ատեն զիրար իրար պիտի հասկնանք:

*

Նոյն «Արեւելք» թերթը հաղորդում է մի լուր, որ ցոյց է տալիս, թէ Թիւրքահայ գրականագէտները ինչքան մեծ սէր ունեն կապկային նմանողութեան և հռհռոսութեան: Նորերս հաստատելով մի Հրատարակչական Ընկերութիւն՝ որ դեռ ոչ մի գործ և արդիւնք չէ տուել և բնական է՝ չէր կարող տալ, որովհետև դեռ գոյութիւնը նոր է, նրանք մտածում են արդէն և հայկական ակադեմիա ունենալ: Ինչու Ֆրանսիան կարող է ակադեմիա ունենալ, իսկ Թիւրքահայերը՝ ոչ. ինչու Ֆրանսիացիները կարող են «անմահներ» ունենալ, իսկ Թիւրքահայերը՝ ոչ: Եւ նրանք արդէն նոյնիսկ մատնացոյց են լինում ապագայ հայկական անմահների վրա: Ահա ինչ ենք կարդում այդ մասին «Արեւելք» թերթում.

Ինչպէս կը լսենք, գրական կարգ մը շրջանակներու մէջ մտադրութիւն կայ Պոլսոյ մէջ հայ ակադեմիա մը կազմելու: Ակադեմիային Պոլսէ պիտի անդամակցին գրական ծանօթ դէմքեր և լեզուագէտներ, ինչպէս ս. պատրիարք հայրը, Կ. Երամեան, դոքթ. Ց. Թօրճեան, Խաչիկ Ուզունեան, Յ. Գ. Մրմրեան, Ս. Կուրտիկեան և այլն, իսկ արտասահմանէն պրոֆ. Խալաթեան, Ե. Լալայեան, Հ. Նազարեան և այլն: Ակադեմիին նախնական զբաղումը պիտի ըլլայ հայ լիակատար բառարանի մը պատրաստութիւնը: Գաւառաբարբառներու հաւաքում և ճշդում ու ազգագրական ինչ-ինչ ձեռնարկներ»:

Այս «գրական ծանօթ դէմքերից և լեզուագէտների»ց մեզ ռուսահայերիս ծանօթ է մի քիչ միայն Դուրեան պատրիարքը, իսկ միացեալ ապագայ հայկական «անմահները»՝ Կ. Երամեան, դոքտոր Ց. Թօրճեան, Ցարութիւն Գ. Մրմրեան, Ս. Կուրտիկեան՝ գուցէ անմահացած են Թիւրքիայում որեւէ հրաշակերտով, բայց, աւաղ, այդ հրաշակերտի մասին մենք ռուսահայ պրոֆաններս ոչ մի գաղափար չունենք: Գալով Գ. Խալաթեանին, Ե. Լալայեանին և Հ. Նազարեանին, որոնց թերթը համարում է արտասահմանեան ապագայ «անմահներ», դրանցից մեզ ծանօթ են միայն առաջին երկուսը, բայց չենք կարծում, որ նրանք ևս, որքան էլ գրական յայտնի դէպքեր, իրանց «պոլսահայ անմահների» շարքում դասելու ցանկութիւնն ունենան:

Ակադեմիա հիմնելուց առաջ պէտք է գոնէ մի հատիկ բարձրագոյն դպրոց ունենալ. պէտք է գոնէ մի հատիկ օրինաւոր գուտ գիտական ամսագիր ունենալ, պէտք է մի քանի գիտնական հաստատութիւններ ունենալ:

Հռսհռսութիւնը Երբ պէտք է վերանայ Թիւրքահայ գրագէտների բարքերից, Երբ պէտք է Թիւրքահայ ինտելիգենցիան լրջութիւն ստանայ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գանձակ, 16 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 149-ում Գանձակից Սարգօն գրել էր «Կորիւնապատ առանց ջրի» վերնագրով մի թղթակցութիւն, որտեղ ցոյց էր տուել, որ Գանձակում այս անցեալ ամառ ջրերը սովորականից առատ են եղել և մի քանի այլ անճշտութիւններ:

Աչքի առաջ ունենալով այն դրութիւնը, որ ջուրը ոչ թէ առատ, այլ նոյն իսկ չափազանց սակաւ է եղել, որ այգիներին, պարտէզներին, բանջարանոցներին և այլն հազիւ 50 օրից (փոխանակ սովորական 20—25 օրվայ) ջրելու հերթ է հասել, այն էլ երբ բոլորովին այրված, ձեռքից գնացած են եղել, ես ստիպված եղայ «Մշակի» № 159-ում ցոյց տալ ճշմարիտ իրողութիւնը և կարծում էի, որ Սարգօն այլ ևս չի յամառի և դրանով էլ հարցը կը փակվէր:

Բայց նա «Մշակի» № 186-ում դարձեալ պնդում է, ասելով որ այս անցեալ ամառ «Ջրերը գետակներով աջ ու ձախ հոսելով կենդանութիւն ու շունչ են տուել այգիներին»:

Պարտք եմ համարում ասել, ի հերքումն Սարգօյի վերոյիշեալ տողերի, որ Ջրաբաշխական շրջանի վարչութիւնը ևս իր խորհրդի անդամ Բաբաքեխեանցի միջոցով ամսս 4-ից ցրված յայտարարութիւններով հրաւէր է կարդում Գանձակի երկրորդ մասի այգետէրերին (հայ) «ի նկատի առնելով այս ամառային սէզօնի ջրերի պակասութեան վերաբերմամբ կրած նեղութիւններն ու վնասները, այժմեանից մինչև ամսս վերջն ընտրել իւրաքանչիւր գետակի այգետէրերից 3—4 գիտակ անձինք վեքիլներ, որոնք ի մի ժողովվելով ընդհանուր խորհրդով կազմեն ծրագիրներ» և այլն:

Վերոյիշեալ փաստաթղթի պատճէնը ջրերի նուազութեան վերաբերմամբ՝ ընդմին ուղարկելով «Մշակի» խմբագրութեան՝ սրանով էլ հարցը փակված եմ համարում:

Գանձակեցի

—

Անդիժան, 8 սեպտեմբերի

«Մշակի» 196-դ համարում Անդիժանից մի թղթակցութիւն էր տպագրված, որտեղ ակնարկված է թէ գաղութիս անդամներից մէկը տուն է վաճառել մի ուրիշ անդամի: Վաճառողը նուաստս է: Իմ և մի պարոնի վաճառականական անձնական գործը լրատուն փորձել է հրապարակական խնդրի վերածել, ինձ «կուլակների» շարքն է դասել, իսկ իմ դիմացինիս մեծ գերդաստանի տէր կոչելով գթաշարժվել է դէպի նա և ուղղել է իմ հասցէին հայհոյական մակդիրներ: Եթէ «կուլակներ» խօսքը հասկացվում է հարստութեան մտքով, ինձնից տուն գնողն աւելի հարուստ է, քան նուաստս. իսկ եթէ գերդաստանի բազմանդամութեան մասին պէտք կայ յիշատակել, յայտնում եմ, որ մեր գաղութի ինձ ճանաչողներին յայտնի է, որ իմ գերդաստանը աւելի բազմանդամ է, քան տուն գնողինը:

Որոշ նոտարական պայմանով տունը վաճառված է և յայտնի տուգանք է որոշված, խոստացված պարտականութիւնները չը կատարելու դիպուածում. ինչպէս լրատուն հաղորդում է, վճարը 15 օր ժամանակամիջոցը լրանալուց յետոյ է առաջարկվել, այսինքն խախտված է մեր պայմանի գլխաւոր կէտերից նշանաւորը: Եթէ նոյն իսկ նամակագրի տեղեկութիւնը ճիշդ ընդունենք, թէև իր ժամանակին գրովի հաւատարմատարը առաջարկել է ինձ, ես չեմ վերցրել վճարը, մինչ հաւատարմատարը չէր կարող նոտարի միջոցով ինձ ուղարկել ազատվելու համար պայմանի խախտումից. դրան առարկվում է, որ հաւատարմատարը միամիտ է եղել. բայց միթէ գնողն իր տուած պարտաւորութիւնների ույժի թելադրութեան ստիպողականութիւնից չը պէտք է հաւատարմատարի միամտութեան առաջն առնէր:

Լրատուի այն հաղորդածը, իբր հասարակութիւնը ցնցվեց, ինձ բարև չէ տրվում և չի առնվում, միանգամայն սխալ է և շինծու: Մեր գաղութի հասարակութիւնը գիտէ յարգել իր արժանապատւութիւնը և մեր երկուսիս անձնական վաճառականական գործերի մէջ նա կոռեկտ է պահել իրան:

Աւանէս Սարգսեանց

—

Բաց Նամակ

Նուխու ծխ. «Մարիամեան» դպրոցի 1909—10 ուսումն. տարվայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին.

«Մշակի» № 142-ում տպված «Եան» ստորագրութեամբ թղթակցութեան հեղինակը ես չեմ և բարի եղէք այդ առիթով իմ վերաբերմամբ ձեր ունեցած կասկածանքները փարատել:

Նուխու դպրոցների աւագ-ուսուցիչ՝
Յ. Բալասանեան

—

Դերբենտ, 13 սեպտեմբերի

«Մշակ» օրաթերթի № 198-ում կարդացի Շամախու թեմի եկ.-ծխ.-դպ [illegible] տեսուչ Ներսէս վարդապետի նամակը ի պատասխան իմ «Մշակի» № 85-ում լոյս տեսած նամակի:

Ներսէս վ.-ի վերոյիշեալ նամակը պարունակում է մի քանի մութ կէտեր, որ անհրաժեշտ է պարզաբանել, որպէսզի թէ մամուլի, թէ մեր դպրոցական մարմինների և թէ ընթերցող հասարակութեան համար պարզ լինի գործի ամբողջ պատմութիւնը:

ա) Ներսէս վ. գրում է, որ ինքը իր յունիս 21-ի № 21 գրութեամբ վերահաստատել է իմ պաշտօնին, ուրեմն և «յարմար» է գտնում, և ապա, երբ ես հարց եմ բարձրացնում ազատել ինձ աւագ-ուսուցչութիւնից և տալ միմիայն դասեր, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենամ պետ. դպրոցի դասերն ևս առնել, նա իր յուլիսի 21-ի № 70 գրութեամբ, ուղղված հոգաբարձութեան, «անյարմար» է գտնում ինձ աւագ-ուսուցչութեան պաշտօնի համար:

Այսպիսի մի երևոյթ կարող էր տեղի ունենալ միայն այն դէպքում, եթէ ես լինէի դպրոցում երկրորդ ուսուցիչ և խնդրէի տալ ինձ աւագ-ուսուցչի պաշտօն, առում եմ՝ միմիայն այս դէպքում թեմ. տեսուչը կարող էր գրել, թէ այդ պաշտօնը «անյարմար» է. իսկ ես այդ չեմ արել:

բ) Ներսէս վ. իր յուլիսի 27-ի № 77 գրութեամբ յայտնում է հոգաբարձութեան արձակման մասին և այդ երևոյթը պատճառաբանում է հետևեալ կերպով. «Քանի որ մի անգամ խաբելուց յետոյ դեռ չէ էլ ցանկանում ծառայել մեր դպրոցի շահերին, այլ ընդհակառակն միայն ձգտում է շահագործել մեր ուսումնարանը՝ մինչև որ միանգամայն ապահովվի պետական դպրոցի դասերով». և մի քանի անգամ կրկնվում է «խաբեց» բառը:

Ընթերցողը շատ պարզ տեսնում է, որ Ներսէս վ.-ին մեծ անհանգստութիւն է պատճառել իմ՝ պետ. դպրոցում դասեր ունենալը, նա վախեցել է, թէ մի գուցէ մի օր ես ապահովվեմ և հրաժարվեմ ծխ. դպրոցից. սակայն հայր-սուրբը մոռանում է, որ ինձ հաստատել էր մի տարի ժամանակով, հետևապէս և ես մէկ տարվայ ընթացքում չէի կարող ինձ «միանգամայն» ապահովել պետ. դպրոցի դասերով, որովհետև առաջին տարին ունէի միմիայն 4 դաս շաբաթական, իսկ ապահովութեան համար առնուազն հարկաւոր է շաբաթական 24 դաս, և եթէ մի րոպէ ես մտածէի իմ ապահովութեան համար, միթէ դրանով ես մեղք գործած կը լինէի. ո՞վ չէ մտածում իր ապահովութեան համար: Հայր-սուրբն ինչ ապահովութիւն էր տալիս ինձ. մի տարվայ ծառայութիւն, այնպէս չէ՞. բայց կարելի՞ է ուսուցչին կապել ժամանակի հետ. ուսուցիչը պէտք է մնայ և պաշտօնավարի դպրոցում այնքան ժամանակ, որչափ նրա պաշտօնավարութիւնը օգտակար է և անբիծ:

Ես չեմ խօսում այստեղ գրութեան մէջ գործածված բառերի և դարձուածքների մասին. միմիայն այսքանը կասեմ, որ պաշտօնական գրութեան վայել չէ:

գ) Ներսէս վարդապետը գրում է, որ ինքը բոլորովին մոռացել է 1905—6 ուսումնական տարվայ դէպքերը և հին հաշիւ չունի ինձ հետ, սակայն գործը այլ կերպ է ցոյց տալիս, նա ինձ առաջարկում է երգեցողութեան դասեր, որովհետև, ինչպէս ինքն է գրում «Մշակում» տպված իր յիշեալ նամակում, «աւ.-ուսուցչին անյարմար է խմբապետ դարձնել». սակայն ինձ արձակելուց յետոյ աւագ-ուսուցչութեան համար առաջարկում է այնպիսի թեկնածուներ, որոնց տալիս է և երգեցողութեան դասեր և խմբապետութեան: Ապա ո՞ւր մնացին Ներսէս վարդապետի առարկութիւնները և հրապարակական յայտարարութիւնը, թէ ինձ հետ անձնական հաշիւ չունի: Այս փաստը արդեօք բաւական չէ՞ ասելու, որ իմ վերաբերմամբ Ներսէս վարդապետը առաջնորդվել է անձնական հաշիւներով:

դ) Ներսէս վ. ուզում է ապացուցել, որ ես կարող էի ստանձնել երգեցողութեան դասեր, և իր նամակում գրում է. «Ընթերցողը պէտք է իմանայ նաև, որ իմ պահանջը շատ չնչին էր. Ռ. Տէր-Գրիգորեանը ձեռնհաս է երգեցողութիւն աւանդելու և միաձայն խումբ պատրաստելու...»: Ուրեմն սրանից պարզ երևում է, որ ես ունեմ մի այնպիսի շնորհք, որ ինձ յայտնի չէ. ես շատ սիրում եմ այդ առարկան. աշակերտ ժամանակս իմ ազատ ժամերից նուիրել եմ երգեցողութեան և պարապել Կոմիտաս վարդապետի մօտ. սակայն այս բոլորից յետոյ ես իմ մէջ ո՛չ կոչում եմ զգում երգեցողութիւն աւանդելու և ո՛չ էլ ույժ. իմ ամբողջ ուսուցչ. կեանքում այդ առարկայի վերաբերմամբ միշտ խստապահանջ եմ եղել. սակայն այժմ Ներսէս վ. յայտնում է, որ ես կարող եմ երգեցողութեան դասեր աւանդել: Ես շատ ցաւում եմ, որ այդպիսի կարծիք յայտնում է մի այնպիսի անձնաւորութիւն, որ թեմ. տեսչի պատասխանատու պաշտօն ունի: Այդ կերպ առարկաների և մանաւանդ երգեցողութեան հետ խաղալ չէ կարելի: Պէտք է աշխատել մեր դպրոցներում բարձր պահել երգեցողութիւնն և առանձին ուշադրութիւն դարձնել այդ առարկաներին: Ակամայից այստեղ յիշում եմ Գէօտէի խօսքերը դպրոցներում երաժշտութիւն աւանդելու մասին. «Երաժշտութիւնը պէտք է ընտրել որպէս մի գլխաւոր տարր՝ կրթական դաստիարակչական գործում»:

ե) Ինչ վերաբերում է ինձ արձակելու ժամանակին, նորից կրկնում եմ, որ այդ եղել է (ինձ համար) օգոստոսի 10-ին, որովհետև այդ օրն է հոգաբարձութիւնը վերջնականապէս ազատ յայտարարել ինձ դպրոցում պաշտօն ունենալուց, հիմնված թեմ. տեսչի օգոստոսի 6 ի գրութեան վրա:

Մի քանի խօսք էլ Ներսէս վարդապետի նամակը ուշացնելու պատճառաբանութեան մասին: Ներսէս վ. արդարանում է նրանով, որ ինքը հիւանդ է եղել, և վկայ է կանչում այդ մասին Զաւէն վարդապետին: Ի զուր են այդ պատճառաբանութիւնները, որովհետև Ներսէս վ.-ը եթէ հնարաւորութիւն չունէր նամակով, գոնէ հեռագրով կարող էր շուտափոյթ կարգադրութիւն անել և չերկարել մինչև օգոստոսի 10-ը:

Իսկ ինչ յօդուածի մէջ վերաբերում է դպրոցի հոգաբարձութեան, այդ թողնում եմ, որ ինքը՝ հոգաբարձութիւնը պարզաբանի:

Վերջացնելով խօսքս ես յայտնում եմ, որ իմ նպատակը չէ նորից ձեռք բերել պաշտօնս և կամ վարկաբեկ անել որևէ մէկին. ո՛չ. այլ ես ցանկացել եմ ցոյց տալ ընթերցող հասարակութեան, թէ ինչպիսի զրկանքների է ենթարկվում հայ ուսուցիչը:

Դերբենտի դպրոցից արձակված աւ.-ուսուցիչ՝
Ռուբէն Տէր-Գրիգորեան

—

Վան, 25 օգոստոս

Կարին հրատարակուող «Յառաջի» № 61-ի մէջ, Թղթակից «Հաֆըզը» Վանի մէջ յուլիս 30-ին գործուած եղբայրասպան ոճրագործութիւնը վերագրելով սահմ.-ռամկավար կուսակցութեանս լրագրութեան այնքան անպատշաճ լեզուով մը՝ կը ջանայ բացայայտ իրականութիւնը խեղաթիւրելով՝ ճըշմարտութիւնը ևս տեռրորի ենթարկել, յուսալով որ պիտի յաջողի առողջ դատողութենէն վրիպեցնել այնքան յայտնի կայնութիւնը:

Սահմ.-ռամկավար կուսակցութեան Վասպուրականի ակումբս ներկայիւս կուզայ յայտարարելու, որ միշտ հաւատարիմ իր ընդգրկած ուղղութեան և վստահ ճշմարտութեան վճռական յաղթանակին, և ոչ մի ատեն տեռրորի դիմած է և պիտի դիմէ, հետևաբար և այս կերպ յերիւրանքներ ինքնին դատապարտութիւն մըն են յօդուածի հեղինակներուն:

Մեզ հետ և բոլոր վանեցիներու համար իրականութիւնը արևի չափ պայծառ եղող այս խնդիրը արդէն արդարութեան յանձնուած է: Վստահ ենք, որ հակառակ ոմանց կողմէ ի գործ դրուած անուղիղ ջանքերու՝ մօտ օրէն ճշմարտութիւնը երևան պիտի գայ և այս հրէշային արարքի բուն պատասխանատուները իրենց գործին արժանի սիւնին պիտի գամուին գէթ բարոյապէս:

Սահմ.-ռամկավար կուսակցութեան
Վասպուրականի ակումբ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅԵՏԱՇՐՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

—

Սահմանադրական Թիւրքիան, մեր կարծիքով, երկու խոշոր թշնամիներ ունի. մէկը՝ յետաշրջականութիւնն է, իսկ միւսը՝ տիրող ցեղի ազգայնականութիւնը:

Ահա խոշոր թշնամիներ, որոնց հետ հաշիւ տեսնելու է, որոնցից զգոյշ մնալու է, զգաստօրէն դիտելու է սրանց իւրաքանչիւր քայլափոխը, որովհետև ոչ արտաքին միջամտութեան երկիւղը, ոչ Թիւրքիան բաժանելու վախը, ոչ բազմացուցիչ դժգոհ ազգերի անջատողական ձգտումները (եթէ կան այդպիսիները) այնչափ մտածութիւն պատճառող ու երկիւղալի չեն, որչափ այս երկու մշտարթուն ներքին վտանգաւոր թըշնամիները:

Ո՞վ պիտի առաւելապէս վախենայ այս կարգի թշնամիներից, եթէ ոչ երիտասարդ Թիւրքերը, որոնց ձեռքն է գտնվում երկրի կառավարութեան ղեկը:

Բայց ցաւ ի սիրտ պիտի նկատենք, որ հակառակն է տեղի ունենում, որ այս երկու անքուն թշնամիներից աւելի բազկացուցիչ ազգերի մաքերի արտայայտիչ մամուլն է վախենում և օրն ի բուն սրանցով զբաղվում ու համաօսմանցիութեան անմիտ երազանքներով տարված երիտասարդ Թիւրքերին զգաստացնում, նրանց շովինիզմը մտրակում:

«Սահմանադրութիւն է, բոլորս օսմանցի ենք, չը կան այլ ևս առանձին ազգութիւններ, պիտի վերացնենք ազգային արտօնութիւնները», — ահա բառեր, որ Թիւրքիայի կառավարութեան գլուխ կանգնած անձինք առել-անցել են: Բայց որ հէնց այդ սահմանադրական Թիւրքիայում տեղի ունեցաւ Ադանայի սոսկալի ջարդը, որի հեղինակ յետադիմական ու աբդիւլ-համիդեան շրջանի մեծ ու փոքր պաշտօնեաները դեռ այժմ էլ ազատ ու համարձակ շրջում են, աւելին կասենք, նոյն իսկ այս կամ այն կարևոր պետական ու հասարակական պաշտօնն են վարում, որ այդ սահմանադրական երկրի պետը դեռ այսօր էլ համարվում է ուղղափառ մուսուլմանների կրօնապետ, որ այդ պարլամենտական պետութեան մէջ փոխանակ ընդհանուր օրէնքների դեռ ևս շարիաթով են դատում քաղաքացիներին, որ այդ երկրի կառավարութեան բարձր օրէնսդրական մարմինը շէյխ-ուլ-իսլամն է համարվում, որ այդ պետութեան օտար երկիրներում հիւպատոսարաններում մինչև այժմ էլ պաշտօնավարում են զուտ բիւրոկրատիական ոգով դաստիարակված, անքաղաքավարի, հպատակների ու խնդրատուների հետ կոշտ ու կոպիտ քիւրդերի նման վարվող համիդեան շրջանից մնացած պաշտօնեաներ, որոնք երբեմն էլ չեն քաշվում անգիտակներից անցագրերի համար աւելորդ, սահմանված տուրքից աւելի դրամ շորթել, — այս ամենը կարծէք թէ գոյութիւն չունին սահմանադրական երիտասարդ Թիւրքերի համար: Ասացէք խնդրեմ, էլ ո՞ւր մնաց սահմանադրականութիւնը:

Չը հաւատանք արդեօք Հ. Առաքելեանի՝ «Մշակի» վերջին համարներում տպված առաջնորդող յօդուածներին, որոնց մէջ կարմիր թելի նման անց էր կացված այն միտքը, թէ սահմանադրութիւնը մի դիմակ է, որի տակ ծածկվում են երիտասարդ Թիւրքերը՝ խաբելու Եւրոպան և նրա խնամակալութիւնից ու հսկողութիւնից ազատվելու համար, որպէսզի կարողանան համարեա համիդեան իրանց կործանարար քաղաքականութիւնը շարունակել ու առնուազն տալ բազկացուցիչ ազգերի իրաւունքներն ու ինքնուրոյնութիւնները ոչընչացնել, հողի հետ հաւասարեցնել:

Կասկած չը կայ, որ Թիւրքիայի բազկացուցիչ ազգերից իւրաքանչիւրն ունի իր նացիոնալիզմը. բայց դրանից աւելի թունաւոր, վտանգաւոր ու աղէտաբեր, իշխող ազգի նացիոնալիզմն է, որը ճգնում է ի զուր տեղը ուրիշ ազգերի ազգայնականութիւնը ոչնչացնել, սակայն որից մեծ [illegible]

[illegible]

ԱՆԳԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

[illegible]

...Ամերիկայի և անգլիական դեսպանները, ի նկատի ունենալով այդ, իրանց կառավարութիւնների կողմից համապատասխան յայտագրեր ներկայացրին կայսերական կանցլերին։

Հէնց այսօր արտասահմանեան մամուլի դաշնակցութիւնը բոլոր ուղարկեց կանցլերին նոյն այդ առիթով։ («Р. С.»)

Լոնդոն, 18 սեպտեմբերի.—Երէկ անգլիական և ամերիկական կառավարութիւնները հեռագրով հրամանագիր ուղարկեցին իրանց ներկայացուցիչներին Բեռլինում՝ անյապաղ քայլեր անել համապատասխան բաւարարութիւն պահանջելու համար գերմանական իշխանութիւններից անգլիացի և ամերիկացի ժուռնալիստների կրած անախորժութիւնների համար վերջին անկարգութիւնների ժամանակ Մոաբիտում։

(„Р. С.")

«Vorwärts» լրագրի հաղորդած տեղեկութեան համեմատ, Կուպֆէր և Ընկ. ածխային ֆիրմայի բանւորների գործադուլը, որը այնպիսի փողոցային լուրջ անկարգութիւնների պատճառ դարձաւ Բեռլինում, [illegible]

[illegible]

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԼԵՅԴԵՆ

Հեռագիրը գուժեց, որ պրոֆէսոր Լէյդէն վախճանվեց Բեռլինում։

Էրնստ Լէյդէն գերմանական ժամանակակից հռչակաւոր կլինիցիստն էր։ Նա ծնվեց 1832 թւին, ուսումնասիրեց բժշկականութիւնը Բեռլինում, և նա ներքին հիւանդութիւններն ընտրեց իբր մասնագիտութիւնը, Տրաուբէ և Շէնլէյն յայտնի պրոֆէսորների ղեկավարութեամբ։ 1853 թւին, ուսումն աւարտելուց յետոյ, մտաւ զինուորական ծառայութիւն։ 1865 թւին նա միանգամից նշանակվեց օրդինար պրոֆէսոր և ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայի դիրեկտոր Կէօնիգսբերգում։ 1872 թւին անցաւ Ստրասբուրգի համալսարանը, 1876 թւին՝ Բեռլին։ Լէյդէն յայտնի է իր մի շարք աչքի ընկնող գրուածքներով, մանաւանդ ջղային հիւանդութիւնների վերաբերմամբ։ Նրա կաղուխտական հաղորդագրութիւնների և փորձնական հետազօտութիւնների մեծ մասը տպված են 1879 թւին նրա հիմնած «Zeitschrift für klinische Medicin» ամսագրում։ Միևնոյն ժամանակ Լէյդէն վայելում էր ժամանակակից լաւագոյն տերապէվտի համբաւ։ Ռուսաստանում Լէյդէն բժշկում էր Կայսր Ալէքսանդր III-ին (1894 թ.) և Ռուսաց Կայսերական Տան այլ անդամներին։

Վերջերս Լէյդէն հրատարակեց իր յիշողութիւնները Ալէքսանդր III Կայսրի մասին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Լէյտենանտ Պետրովսկին Բլէրիօյի ապարատով $1^{1}/_{2}$ ժամ թռիչք կատարեց ծովի վրա և աջողութեամբ իջաւ Կրօնշտադում։ Այնտեղ լէյտենանտին ընդունել են փառաւոր կերպով։ Օդագնացը բաց երկնքի տակ կարդացել է դասախօսութիւն օդագնացութեան մասին։

Բարձրագոյնս հրամայված է Նոր-տարուց խնայողական գանձարկղներում պահվող գումարների տոկոսները դարձնել 4-ից 3,6-ի։

Քամու պատճառով այսօր եղան միայն մի քանի թռիչքներ։ Եֆիմովը վերցրեց ճշդութեամբ իջնելու մրցանակը, կապիտան Մացիէվիչը մարդկանց հետ թռչելու համար յատկացված մրցանակը։

Առևտրի մինիստրութիւնը ժանտախտի դէմ կռւելու համար յատկացրեց Օդեսսայի նաւահանգստին 5200 ր., Մարիուպոլի՝ 3500 ր., Թէոդոսիայի՝ 2500 ր., Բերդեանսկի՝ 2000 ր., Բաթումի՝ 1640 ր., Նիկոլաէվի՝ 1000 րուբլի։

Ժողովրդական լուս. մինիստրութիւնը մինիստրների խորհրդին մի օրինագիծ ներկայացրեց գիտութեանց ճեմարանի նոր ծառայողների կազմի մասին։

Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութիւնը առաջադրութիւն արեց մինիստրների խորհրդին՝ վերածել գլխաւոր վարչութիւնը մինիստրութեան։

Քննիչի կարգադրութեամբ ձերբակալվեց պաշտօնաթող գնդապետ շտալմէյստէր Վօնլիարլեարսկին։

Խոլերայով հիւանդացան մի օրում 19, մեռան 6, մնում են 332։

ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳ։ Այրվեց Մակարօֆների բրէզենտի տոպրակների գործարանը. վնասը կէս միլիօն րուբլի է։

ԲԷԼՕՍՏՕԿ։ Անտառում երկրորդ անգամ բուսաւ մորի։

ՄՈՍԿՎԱ։ Գաւառական զեմստվային ժողովը որոշեց այս տարի բանալ 17 դպրոցներ։

Խոմեակովի մահվան 50-ամեակի առիթով Թաղման տեղում կատարվեց հոգեհանգիստ՝ հանգուցեալի որդի Ն. Դ. անդամ Խոմեակովի և ազնուականութեան և գրականութեան սիրողների ընկերութեան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ։

ՌՕՎՆՕ։ Պլիշնում այրվեցին 105 շինական խրճիթներ։

ՉԱՅՍԱՆ։ Առաջին անգամ չին-ռուսական սահմանագլխին երևաց չինական և եւրոպական զինուորախումբ, որ նահանգապետին ուղեկցում է Կոբդօ և Զուգուչակ։

ԳՐՕԶՆԻ։ Հարուստ ոչխարապահ Մամոնտովը, որ մեղադրվում էր աբրեկներից սպառնական նամակներով փող կորզելու մէջ, դատարանով արդարացաւ։ Պարզվեց, որ Մամոնտովը, վախվելով աբրեկներից, կամեցել է այդ նամակներով դրդել միւս ոչխարապահներին աւելի կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել երկրում տարածվող աւազակութիւնների դէմ։

ՊԷՆԻՆ։ Կիրակի օրը բացվեց Կուլանկանտօն երկաթուղագծի անգլիական մասը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ռիգայից գերմանական նաւահանգիստները մտնող նաւերը ենթարկվում են բժշկական հետազօտութեան։

Ժամ. Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

ԳՐ. ՎԱՆՑԵԱՆԻ, Դ. տպագրութեամբ։ Գինը 1 րուբլի։ Գրավաճառներին և դպրոցներին 20% զեղչ։ Դիմել հրատարակչուհի տիկին Վանցեանին՝ Тифлисъ. Хлѣбная площадь № 4.

(ե.հ.) 699. 3—1

ՈՎ ԽՆԱՅՈՒՄ Է
ԿՈՊԷԿԸ, ԿՈՐՑՆՈՒՄ Է
ՌՈՒԲԼԻՆԵՐ!!

Մի գրաւվէք հրապուրող էժանութիւնով, որովհետև կորցնում էք ձեր փողերը։

7 ՌՈՒԲԼՈՎ 2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ

Ուղարկում եմ խսկապէս ամուր և գեղեցիկ բրդէ կտոր հետևեալ 2 զգեստի համար. 1) $4^{1}/_{4}$ արշ. կտոր՝ տղամարդու աշնանային ամբողջ զգեստացու, «ԼԻՕՆ» շէվիօտից, մոդային մուգ վանդականկարներով կամ շերտաւոր. 2) 8 արշ. կտոր՝ կանանց աշնանային ամբողջ զգեստացու, մօդային վանդականկարներով կամ շերտաւոր։ Երկու զգեստացուները՝ թէ ծրարով և թէ ճանապարհածախքով հանդերձ՝ ուղարկում եմ 7 րուբլով, վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի։ Սիբիր համար աւել հաշվում է 85 կ.՝ 2 զգեստացուին։

Եթէ ապրանքը դուր չը գայ՝ փողը լրիւ վերադարձնում եմ։

Ցանկանալուց՝ 7 րուբլով ուղարկում եմ 2 կտոր տղամարդկանց կամ կանանց համար։ 6 և աւելի կտոր պատուիրելուց՝ տղամարդ. բոլոր զգեստներին կցում եմ աստառացու, իսկ կանանց իւրաքանչիւր կտորին՝ 25-ական գեղարուեստական բաց-նամակներ

Միանգամայն ձրի!

Պահանջները հասցէագրել՝ г. ЛОДЗЬ, № 180. М Б. ТОРЧИНСКОМУ. Почтов. ящ. 25.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն։

(հ.) (В. 57352) 1010. 5—4

Արմաւիրի հայոց եկեղ. ծխ. դպրոցների հոգաբարձութիւնը
ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ Է
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,

որ աւանդելու է 11 դաս երգեցողութիւն, կատարելու է վերակացուի պաշտօն և կիրակի ու հանդիսաւոր օրերին աշակերտական խմբով երգելու է եկեղեցում։ Ցանկացողները կարող են իրանց պայմանը մինչև անգամ հեռագրով հաղորդել հոգաբարձութեանը՝ Армавиръ, Попечительству Армянскихъ училищъ.

(ա.օ.) 1122. 3—2

Հրատարակ. „ԱՐԱՐԱՏ" Գրավաճառ.

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

«ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ»

Ա. տարի

Յ. Տ. Մարտիրոսեանի և Ռ. Օհանջանեանի կազմած

համաձայն «Հայոց եկեղեցական տարրական դպրոցների ուսումնական ծրագրի».

60 նկարներով

(Մարդ, կենդանիներ, բոյսեր, հանքեր և բնական երևոյթներ).

Գինը 30 կոպ.

Գումարով գնողներին կանվի սովորական զեղչ։

Դիմել՝ Эривань, Книж. магаз. „Араратъ".

(ա.օ.) 1071. 10 9

ՄԻ ԸՆԿՆԷՔ
ԷԺԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՏԵՒԻՑ,
դրանով Դուք կորցնում էք Ձեր փողերը։

7 ՌՈՒԲԼՈՎ 2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ

Ուղարկում եմ խսկապէս ամուր և գեղեցիկ կտոր բրդից՝ 2 զգեստի համար. 1) $4^{1}/_{4}$ արշ. «Վենեցիա» շէվիօտ՝ տղամարդկանց ամբողջ զգեստացու, մօդային մուգ վանդականկարներով կամ շերտերով, 2) 8 արշ. «Սիցիլիա» շէվիօտ՝ կանանց աշնանային ամբողջ զգեստացու, մօդային մուգ վանդականկարներով կամ շերտերով։ 7 րուբլով ուղարկում եմ նոյնպէս տղամարդկանց կամ կանանց համար 2 զգեստացու։ Բացի այդ, ըստ ցանկութեան, ուղարկում եմ առանձնակի

3 ՌՈՒԲԼԻ 75 ԿՈՊԷԿՈՎ

$4^{1}/_{4}$ արշ. նոյն կտորից՝ տղամարդկանց համար զգեստացու։ Կտորներն ուղարկվում են ճանապարհածախքով հանդերձ, պօստով, վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի։ Սիբիր ուղարկելուց՝ իւրաքանչիւր զգեստացուին աւել հաշվում է 50 կ., երկուսի համար՝ 80 կ.։ 4 և աւելի կտոր պատուիրելուց՝ տղամարդկանց զգեստացուներին կցում եմ ԱՍՏԱՌԱՑՈՒ, իսկ կանանց իւրաքանչ. զգեստացուին՝ իբրև պրէմիա՝ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԳՐԱՎԻՒՐ (ՆԿԱՐ) ՏՐԵՏԵԱԿՈՎԵԱՆ ՊԱԼԼԵՐԷԱՅԻՑ

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ ՁՐԻ

ԱՌԱՆՑ ՌԻՍԿԻ։ Չը հաւանվի—փողը ամբողջովին վերադարձնում եմ։ Պահանջները հասցէագրել՝ ЛОДЗЬ, 2-е отд. Г. М. ВОЛЬПЕРТУ. Почт. ящ. № 58. М.

Լոյս տեսաւ
ՁԵՌՆԱՐԿ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
(Ուղղագրական եւ քերական. վարժութիւններ)

ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ Александрополь, учителю М. Тарахчіанъ, կամ՝ Թիֆլիսի գրավաճառներին։

(օ. մ.) 1102. 5—3

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ ՀՈՂԵՐ

Թիֆլիսից 40—45 վերստ հեռաւորութեան վրա՝ Դուշէթի և Գորու գաւառներում, և 45—50 վ. հեռաւորութեան վրա՝ Բորչալուի գաւառում։ Երկաթուղային և խճուղային հաղորդակցութիւն։ Մանրամասն տեղեկութիւնների և յատակագծերի համար դիմել հետևեալ հասցէով. С. Петербургъ. Мойка 81, кв. 14. Кн. Багратіонъ Мухранскому.

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
Առևտրական Գիտութիւնների Կուրսերում
Նոր մեթոդով սովորեցվում են
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով։ Կազմակերպվում են հասակաւորներից երեկոյեան խմբեր։ Ճաշապօղական դասընթացներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար։ Մանրամասն տեղեկութիւնները և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում—ամեն օր՝ ժամը 10—12-ը և 4—7-ը։ Միխայլովսկի պր. № 24/4. Տէլէֆօն № 976.

(ե.հ.դ.) 999. 0—12

Հայոց գրականութեան նուիրած գրքեր

„АРМЯНСКІЙ ПОЭТЪ С. ШАХЪ-АЗИЗЪ". Критическ. этюдъ Юрія Веселовскаго, съ многочисленными образцами, въ переводѣ русскихъ поэтовъ. Иллюстраціи В. Суреньянца.—Գինը 1 ր. 50 կոպ.։

„АРМЯНСКАЯ МУЗА". Сборникъ издан. подъ редакціей Юрія Веселовскаго и проф. Г. Б. Халатьянца (болѣе 80-ти стихотвореній Патканьяна, Шахъ Азиза, Туріана, Бешикташляна, Цатуріана, Ованнисьяна, Чобаньяна и др.—въ пер. русск. поэтовъ).—Գինը 1 ր.։

„РУССКОЕ ВЛІЯНІЕ ВЪ СОВРЕМ. АРМЯНСКОЙ ЛИТЕРАТУРѢ". Публичная лекція Юрія Веселовскаго („Анкета" о вліяніи русской литературы на Г. Сундукьяна, Агаяна, Ованнисьяна, Ов. Туманьяна, Лео, Агароньяна, Ширванзадэ и др.).—Գինը 50 կոպ.։

Հասցէն՝ Москва, Б. Каменный мостъ, д. Куракиныхъ, Юрію (Георгію) Веселовскому.

(օ. մ.) 1074. 5—5

ՀԻՊՆՈՏԻԶՄ
ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ

Հիպնոտիզմը բնական ձիրք չէ։ Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան։

Հիպնոտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուսանել խաղը։

Հիպնոտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը։

Հիպնօզական ցուցահանդէսները շափազանց զուարճալի են։

Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը։ Աշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և այդ զօրանչելի ուժի միջնորդութեամբ զարմանեցէք հիւանդութիւններ, տուէք աշխեցուցիչ ցուցահանդէսներ թատրօններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրոֆէսիօնալ հիպնոտիստ։

Սովորելու ծախքը շատ չնչին է։

Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօզացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն Հիպնոտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգևեսուլթեան և Տելեպաթիի մասին։ Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամակադրոշմ ճանապարհածախքի համար։

ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ։ Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ։

Դիմել հետևեալ հասցէով Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago, Ill. U. S. A.

(ե.հ.) 689. 100—32

ՄԻ ԲՈՊԷ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԾԱՅԷՔ!

Երևի շատերը մեր այս առաջարկութիւնը բէկլամ կը համարեն։ Դրանից խուսափելու համար՝ մենք յայտարարում ենք, որ 300 րուբ. տուգանք կը տանք նրան, ով կապացուցէ, որ ստորև յիշված 18 հատ արժէք. առանձին իբրև չարժեն նշանակված առաւելական էժան գինը՝

ՄԻԱՅՆ 4 ՌՈՒԲԼԻ 85 ԿՈՊ. (փոխ. 15 րուբ.)

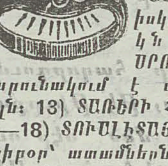

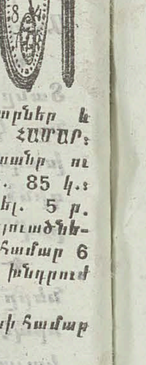

1) ՏՂԱՄ. ԳՐՊ. ԳԵՂ. ԲԱՑ ԺԱՄԱՑ. անգլ. իսկական ու պողպատից, ամուր շինուածք, անկէր (ոչ ցիլինդր), ընթացքը քարերով, չը սեղմվող զսպանակով, փոշուց գերծ պահող պատկիրով, ձայնաւոր և մինչև րօպէնները ստուգված ընթացքով։ 2) ԷԼԵԳԱՆՏ ՇՂԹԱՅ իսկական նիկէլից, երկար կամ կարճ։ 3) ԲՐԷԼՕԿ նոյն մետաղից։ 4) ԺԱՄԱՑ. ԳՈՂԱՑՎԵԼՈՒՑ ՊԱՀՊԱՆՈՂ ԻՐ։ 5) ԻՍԿԱԿԱՆ ոսկուց՝ 56 յարգի՝ մատանի (տես նկարը) արհեստ. կեղծ ադամանդով։ 6) ԱՄԵՐԻԿ. ՊԱՏԵՆՏ. ՉԸ ԲԱԺԱՆՎՈՂ ԱԾԵԼԻ «Սօլինգէն», 5 տ. երաշ.։ 7) ՆԻԿԵԼԵԱՅ ԹԱՍ։ 8) ՆԻԿԵԼԵԱՅ ՎՐՁԻՆ։ 9) ԿԱՇՈՒԷ ՊՈՐՏՄՈՆԷ փողի համար, 6 բաժ. (առ. բաժ.՝ ոսկու համար), արտասահման. իսկ. կաշուց կաշուր և մեխանիկ. փականով՝ պարունակելով իր մէջ զգոնի տեղ կնիքի համար։ 10) ԿԱՈՒՉՈՒԿԷ ԿՆԻՔ պատուիրողի անուն-ազգանունով։ 11) ՄԻ ՍՐՈՒԱԿ ԹԱՆԱՔ կնիքի համար։ 12) ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ։ Տնային պատենա. տպարան, որ պարունակում է մօտ 200 տառ, թւանշ. և կէտադր. նշ., տպելու համար այցետոմսեր, բլանկներ, ծրարներ և այլն։ 13) ՏԱՌԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒՆԵԼԻՔ։ 14) ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ։ 15) ԲԱՐՁ ՏՊԱՐ. ՄԵՏԱՂԵԱՆ ՄՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ։ 16—18) ՏՈՒԱԼԷՏՆԵՐԻ ՇՔԵՂ ՆԵՍՍԷՍԷՐ, շուրջը սարքի կաշուց, պարունակելով իր մէջ յղկված հայելի, սանր ու պիրօր՝ ատամներն ու ականջները մաքրելու համար։ Այդ բոլորը միասին՝ փոխ. 15 ր. միայն 4 ր. 85 կ.։ Կանացի բաց ժամաց. 17 յակինթներով 5 ր. 35 կ.։ Տղամ. և կան. փակ (խուլ) ժամաց. (ցիլ.) 17 յակ. 5 ր. 85 կ.։ Տղամ. կամ կան. խուլ ժամաց. ամերիկ. իսկական նոր ոսկուց, շրեղ ձևի և գեղազարդ՝ 17 յակինթներով 6 ր. 25 կ.։ Ուղարկ. ենք չուտափոյթ, պատուէրն ստանալուն պէս, երաշխաւորելով ճիշդ ընթացքի համար 6 տարով, առանց կանխավճարի։ Ճանապարհածախքը 50 կ., Սիբիր և Միջին-Ասիա 90 կ.։ Պատուէրները խնդրում ենք հասցէագրել՝ Въ „БАЗАРЪ НОВОСТЕЙ", Варшава, Граничная 5—40.

P. S. Խնդրում ենք կատարել հաւատ ընծայել, քանի որ ուղարկում ենք լաւ յատկ. ապրանք, որի համար և ստանում ենք բազմաթիւ շնորհակալ. և գովասան. նամակներ։

Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն։

(31. 15. и 5. 25) (В. 51809) 879. 4—4

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

Թիֆլիս, Նաբերեժնայա, Վէրայի կամուրջի մօտ, № 19.

Ի. ՖՕՆ-ԲՐԷՆՆԵՐԻ

Հեղինակ դասագրքի՝ ընդունված յուս. մինիստր. գիտական կոմիտէի եւ Ֆինանս. մինիստր. ուսումն. բաժ. կողմից իբրեւ ձեռնարկ եւ դասագիրք բոլոր առեւտր. դպրոցներում։

Դասարանները հիմնված են 1890 թ. և ուսումն. իշխան. կողմից ճանաչված են օրինակելի։ Դասարաններն ընձեռում են երեւս սեռի անձերին, որոնք ցանկանում են ունենալ հաշւապահի, թղթակցի, գործակալի և այլ պաշտօն, յատկապէս առևտր. գիտութիւններ։

Դասարաններում աւանդվում են հետևեալ առարկաները. 1) ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ (կրկնակի, իտալական) եւ այլ տեսակի՝ բանկային, ֆաբրիկային, քաղ. եւ գեմստ. ինքնավար., գինու մենավաճառի, գործարանային, գիւղատնտեսական եւ այլն։ Դասաւանդութիւնը կատարվում է միանգամայն գործնական մեթօդով եւ սովորողը առաջին օրից եւեթ ընտելանում է ինքնուրոյնաբար վարել գրքերը։ 2) ԱՌԵՒՏՐ. ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ.—Բանկային, ապրանքային, մուրհակային եւ այլ խնդիրների լուծումներ։ 3) ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—Ինքնուրոյն կազմումն առեւտր. նամակների՝ հանդերձ հաշւապահ., առեւտրա-ճշարտական եւ վաճառ. գիտութեամբ։ 4) ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ—Վատ ձեռագրի ուղղումն եւ բազմաթիւ տառերի ուսուցումն։ 5) ՕՐԷՆՍԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.—Ծանօթացումն մուրհակային, գէրօվային, արդիւնաբերական, կրէդիտային եւ այլ կանոնների։ 6) ԳՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՍ.—Սովորողները տրամադրութեան տակ է դրվում գրամեքենաներ սիստեմների 10 հատ մեքենա, պարապմունքներից ազատ ժամանակը թէ իրանց գրաւոր պարապմունքները կատարելու եւ թէ միաժամանակ հմուտ ղեկավարի հսկողութեամբ ծանօթանալու մեքենաների տեխնիկայի եւ մեխանիզմի հետ։ 7) ԱՊՐԱՆՔԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.—Սովորողները ծանօթանում են տեղ. հրապարակի վրա գտնվող յայտնի տեսակի ապրանքների քիմիական կազմուածքի եւ նրանց յատկութիւնը որոշելու հետ։ Այդ նպատակի համար կայ կաբինէտ՝ անհրաժեշտ պրիբորներով։ 8) ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄՐԻՉԻ ՎՐԱ.—Գործողութիւններ համրիչով։ Թւաբան. եւ հանրահաշւական խնդիրներ։ Կրճատ եւ ամերիկ. ձեւեր։ Բոլոր թւաբան. գործող. եւ խնդիրները ամբողջ դասընթացքի ժամանակ լուծվում են համրիչով։

Սովորողների ընդհանուր եւ մասնագիտ. զարգացման համար կայ ԳՐԱԴԱՐԱՆ դասաւանդվող առարկ. վերաբերեալ ամենալաւ դասագրքերով (մօտ 1000 գիրք)։ Գրքերը կարելի է եւ տուն տանել։ Դասարանների դասընթացքն աւարտողները ձրիաբար կարող են օգտվել՝ գործնական հմտութիւն ձեռք բերելու համար՝ Ի. Ֆօն-Բրէններին առեւտրա-արդիւնաբեր. և տեխն. բիւրօյի գրասենեակում (Սերգիեվսկայա փ., № 4), որ, անպայման, օգտաւէտ կը լինի գործնական տեսակէտից։

Դասարաններն ունեն 3 բաժանմունք. I բաժ. ընդունվում են գրագէտ անձեր, II-ում՝ քաղաքային կամ 3-դասեան դպրոցաւարտներ, իսկ III-ում՝ գործնական—հաշւապահ. և առևտր. ծառայ. գիտցողներ։ Իւրաքանչիւր բաժ. դասընթացքը տեւում է 5 ամիս։ Պարապմունքների սկիզբը ՍԵՊՏԵՄԲ. 15-ից։ Խնդիրներ եւ տեղեկ. ընդունվում են դասարանների գրասենեակում՝ Թիֆլիս. Նաբերեժնայա, Վէրայի կամուրջի մօտ, սեփ. տ., № 19 կամ Սերգիեվսկայա փող, № 4. Գրասենեակը բաց է ամեն օր՝ առ. ժ. 9—1-ը եւ երեկ. ժ. 5—8-ը։ Տէլէֆօններ—929 եւ 1044.

(օ. մ.) 939. 20—17

ՉԸ ԿԱՅ յաւագոյն միջոց բացի բժշկական խոշոր հեղինակաւոր անձերի կողմից յայտարարված անփոխարինելի և ԲՈՒՍԱԿԱՆ

ՍԱՊՕՆ „ԳԵՐԲԱ"
ԴՈԿՏ. ՕԲԵՐՄԷՅԵՐԻ

պեպենի, չոր եւ թաց քոսի, բշտիկների, պզուկների, քորի, քեփի եւ մորթու անմաքրութեան դէմ։

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ!!

Կարճատև գործածութիւնից յետոյ—լաւ աջողութիւն։

Ծախւում են դեղատներր եւ դեղագործ. խանութներր՝ փոքր կտորը 60 կոպէկով, իսկ մեծ կտորը 80 կոպ.։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Իսկականը միայն «ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԽՈՅՐ» նկարով իւրաքանչիւր կտորի վրա։

Գեներալ ներկայացուցիչ ամբողջ Ռուսաստանի համար՝ Д. РОЗЕНТАЛЬ, ВАРШАВА

(5,15,25) (В.39510) 665. 18—12

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.